

UNIWERSYTET WROCŁAWSKI

WYDZIAŁ NAUK SPOŁECZNYCH
INSTYTUT SOCJOLOGII

Karol Suchy

Analiza socjologiczna motocrossu jako sportu
ekstremalnego w percepcji zawodników i amatorów

Praca licencjacka

Promotor:

dr hab. Włodzimierz Chojnacki

Wrocław 2011

Spis treści

WSTĘP	3
ROZDZIAŁ 1.	
SPORT W PERSPEKTYWIE SOCJOLOGICZNEJ.....	5
1.1. SPORT	5
1.2. STRUKTURA SPORTU.....	6
1.3. KULTURA FIZYCZNA	7
1.4. WYCHOWANIE FIZYCZNE	7
1.6. PRZYCZYNY UPRAWIANIA SPORTU I REKREACJI.....	8
1.7. CZAS WOLNY	9
1.8. STYL ŻYCIA.....	10
1.9. TEORIA POTRZEB	11
1.9.1. POTRZEBY NATURALNE I SZTUCZNE.....	12
1.10. SPORT EKSTREMALNY W SPOŁECZEŃSTWIE RYZYKA.....	13
ROZDZIAŁ 2.	
SPORTY EKSTREMALNE	15
2.1. POCZĄTKI EKSTREMALNYCH AKTYWNOŚCI.....	15
2.2. PRÓBA ZDEFINIOWANIA SPORTÓW EKSTREMALNYCH	15
2.3. FORMY SPORTÓW EKSTREMALNYCH.....	16
2.4. SPOŁECZNO-PSYCHOLOGICZNE UWARUNKOWANIA I POWODY UPRAWIANIA SPORTÓW EKSTREMALNYCH ..	18
2.5. KONCEPCJA HOMO TRANSGRESSIVUS	19
2.6. ADRENALINA I EFEKT ENDORFINOWY	20
2.7. SPORTY EKSTREMALNE JAKO FORMA DEWIACJI.....	21
2.7. UDZIAŁ KOBIET W SPORTACH EKSTREMALNYCH	21
2.8. KRYTYKA SPORTÓW EKSTREMALNYCH	22
2.9. ARGUMENTY PRZEMAWIAJĄCE ZA UPRAWIANIEM SPORTÓW EKSTREMALNYCH	25
ROZDZIAŁ 3.	
METODOLOGIA BADAŃ WŁASNYCH.....	27
3.1. UZASADNIENIE PODJĘCIA TEMATU	27
3.2. PRZEDMIOT, CEL I KONCEPTUALIZACJA BADAŃ EMPIRYCZNYCH	27
3.3. METODYKA I PRZEBIEG BADAŃ	27
3.3.1. METODA BADAWCZA	27
3.3.2. PRZEBIEG BADAŃ	28
3.4. PROBLEMY BADAWCZE	29
3.5. ZMIENNE I WSKAŹNIKI	29
3.6. HIPOTEZY BADAWCZE	32
3.7. NARZĘDZIA BADAWCZE	32
3.8. METODYKA PRZETWARZANIA DANYCH EMPIRYCZNYCH KWESTIONARIUSZY	32
ROZDZIAŁ 4.	
ANALIZA WYNIKÓW BADAŃ WŁASNYCH	
4.1. ANALIZA BADANEJ SPOŁECZNOŚCI	33
4.2. SPORT EKSTREMALNY: HOBBY, REKREACJA, CZY SPORT?	35
4.3. SPORT EKSTREMALNY A SPORT TRADYCYJNY – RÓŻNICE.....	38
4.4. KIEDY SPORT EKSTREMALNY PRZESTAJE BYĆ EKSTREMALNY	42
4.5. STYL ŻYCIA SPORTOWCA EKSTREMALNEGO	44
ZAKOŃCZENIE	50
BIBLIOGRAFIA:.....	51
NETOGRAFIA:.....	52
ANEKS 1. KWESTIONARIUSZ BADAŃ	53
ANEKS 2. SPIS TABEL, RYSUNKÓW I WYKRESÓW	59

Wstęp

Zainteresowanie sportem w socjologii ma już długą tradycję i znaczące osiągnięcia. I nic w tym dziwnego – wychowanie fizyczne jest przecież ważnym składnikiem edukacji i socjalizacji, zaś samo uprawianie sportów wielowymiarowym zjawiskiem społecznym, którego socjolog nie powinien marginalizować.

Sporty ekstremalne wbrew pozorom nie są zjawiskiem nowym – ich pierwsze przejawy sięgają czasów starożytnych - jednak w ostatnim czasie bardzo zyskały na popularności, przybrały nowe formy i pełnią nowe role w życiu człowieka. Temat ten, choć wydaje się być interesujący zarówno dla socjologów, psychologów, fizjologów czy ekonomistów nie doczekał się jeszcze szczegółowej analizy teoretycznej i empirycznej. Na przestrzeni ostatnich lat przede wszystkim za pośrednictwem mediów zauważyć można znaczny wzrost zainteresowania dyscyplinami uznawanymi za ekstremalne. Połączenie aktywnego stylu życia z ideałami wolności, braku ograniczeń oraz sporą dawką adrenaliny okazało się „strzałem w dziesiątkę” na rynkach wszelkich produktów, których *targetem* są ludzie młodzi, lub bynajmniej „młodzi duchem”, żądni wrażeń i niecodziennych doznań.

Moje rozważania na temat sportów ekstremalnych oprę o analizę motocrossu – jedną z najbardziej widowiskowych dyscyplin podwyższonego ryzyka. MX¹ wywodzi się z rajdów terenowych, które po raz pierwszy zorganizowano w 1913 roku w Wielkiej Brytanii. Jednak dopiero w latach osiemdziesiątych można mówić o pewnej profesjonalizacji – pojawiają się wyczynowe motocykle przeznaczone do jazdy w trudnych warunkach terenowych.

W latach pięćdziesiątych, w Stanach Zjednoczonych rozpoczęła się nowa era tego sportu. Grupa młodych jeźdźców mająca dość reguł i ograniczeń w sporcie motorowym zaczęła wybierać się na pustynię lub w góry, aby jeździć po swojemu i w ten sposób realizować własną motocyklową pasję. W 1994 roku producenci filmowi Jon Freemant i Dana Nicholson rozpoczęli zbieranie materiału filmowego dokumentującego styl życia gwiazd amerykańskiego profesjonalnego motocrossu. To, co zobaczyli przerosło ich najśmielsze oczekiwania. Skoki na motocyklach na odległość ponad 50 metrów i 15 metrów wysokości, ponad wydmami, wzgórzami, domami, autobusami bądź czymkolwiek innym. Publikacja filmu „Crusty demons of dirt” zmieniła oblicze tej dyscypliny i doprowadziła do narodzin najpopularniejszego sportu ekstremalnego, jakim jest dziś Freestyle Motocross².

¹ Skrót od motocross. Czasem stosuje się również formę *motor*.

² Skoki motocyklami z ramp, oraz wykonywanie akrobacji i ewolucji w powietrzu.

Pierwsze oficjalne zawody (Extreme Games) odbyły się już w 1995 roku w stanie Vermont (USA)³.

Celem niniejszej pracy jest poznanie motywów uprawiania motocrossu, sposobu postrzegania tej dyscypliny oraz jej wpływu na inne sfery życia zawodników i amatorów.

Praca składa się z trzech rozdziałów. W pierwszym przybliżę najważniejsze założenia socjologii sportu, poruszę kilka kwestii bezpośrednio związanych ze sportem a więc teorie czasu wolnego, stylów życia, potrzeb i motywacji, odwołam się do koncepcji społeczeństwa ryzyka. Następnie w drugim rozdziale podejmę próbę sformułowania definicji operacyjnej sportu ekstremalnego i umieszczenia go w strukturze sportu. Przedstawię również klasyfikację dyscyplin sportowych uznanych za ekstremalne. Ponadto zreferuję poglądy naukowców z różnych dyscyplin na temat tego zjawiska kulturowego. Przybliżę stanowiska krytyków oraz podejmę polemikę z nimi.

W rozdziale trzecim - empirycznym przedstawię wyniki badań własnych, przeprowadzonych techniką kwestionariusza ankiety internetowej oraz wśród wybranych respondentów podczas zawodów motocrossowych. Postaram się znaleźć odpowiedzi na postawione pytania badawcze i ustosunkować się do prognozowanych hipotez.

³ (<http://www.scigacz.pl/Freestyle,Motocross,zwykla,historia,niezwyklego,sportu,3887.html>, 01.04.2011)

Rozdział 1.

Sport w perspektywie socjologicznej

1.1. Sport

Zjawisko sportu badane jest przez różne dyscypliny naukowe: fizjologię, medycynę, psychologię, socjologię i inne. Każda z nauk akcentuje inne aspekty sportu, stąd mnogość definicji. Należy rozróżnić kategorię sportu, kultury fizycznej, wychowania fizycznego i rekreacji. Klaus Heinemann⁴, tworząc definicję sportu wymienia cztery **zmiennie** charakteryzujące zjawiska sportowe:

1. **Konstytutywna** stanowi podstawę, element wspólny dla wszystkich ujęć sportu. Części składowe tej zmiennej to:
 - **ruch ciała** - specyficzny stosunek do ciała, posiadanie poszczególnych sprawności i umiejętności. W tym rozumieniu ciało przedstawiane jest jako sztuka, którą należy uprawiać. Sposób postępowania z ciałem jest zorganizowany społecznie: ustalenie reguł rywalizacji, uwzględnienie przestrzeni i czasu, etos sportowca, zasady fair-play itp.
 - **wyczyn** - czyli pozytywna ocena, dokonywana w oparciu o takie miary jak pokonanie rywali, ponoszenie własnego wysiłku, osiągnięcie rezultatu itd. Wyczyn akcentuje zatem autoteliczny charakter działań sportowych.
2. **Strukturalna**, stanowi formy uprawiania sportu:
 - **stopień i rodzaj organizacji** – aktywność sportowa w klubach, szkołach, stowarzyszeniach.
 - **stopień profesjonalizacji i komercjalizacji** – czy sport uprawiany jest autotelicznie, czy staje się zawodem, uprawianym profesjonalnie, staje się źródłem dochodów.
 - zakres współzawodnictwa.
3. **Działająca** – siły powstałe na zewnątrz, np atrakcyjność sportu, oddziaływanie imprez sportowych, obraz wydarzeń sportowych w środkach masowego przekazu, zainteresowanie ze strony państwa.
4. **Towarzysząca**
 - **szanse kariery i awansu** w ramach istniejących organizacji sportowych

⁴ Heinemann K., 1989, *Wprowadzenie do socjologii sportu*, Centralny Ośrodek Metodyczny Studiów Nauk Politycznych, Warszawa ,s. 42-60

Podsumowując, najważniejsze elementy sportu według Heinemanna to:

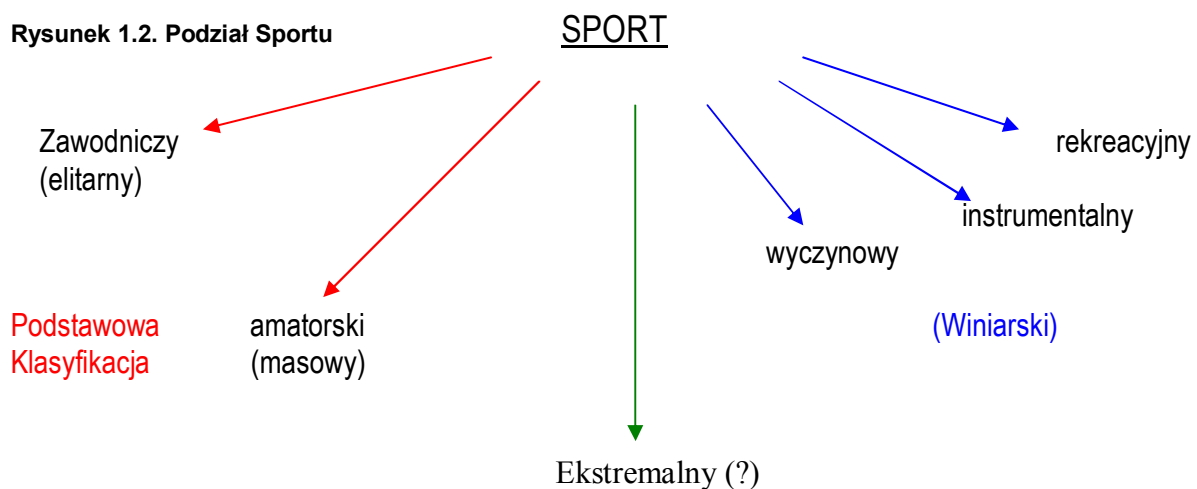
- aktywność fizyczna, ruch ciała,
- samodoskonalenie fizyczne,
- sportowa rywalizacja, współzawodnictwo,
- pewien stopień instytucjonalizacji - reguły społecznie akceptowane,
- charakter autoteliczny.

W perspektywie socjologicznej, najważniejszym elementem definicji sportu wydaje się być zmienna strukturalna, gdyż w znacznym stopniu wiąże się ze strukturą społeczeństwa⁵.

1.2. Struktura sportu

Zasadniczo każdą dyscyplinę można uprawiać na dwa sposoby: zawodowo i amatorsko. Inny podział proponuje Winiarski⁶, akcentując relację między dysponowaniem czasem wolnym a formą uprawiania sportu.

Rysunek 1.2. Podział Sportu

Źródło: Opracowanie własne

Sport ekstremalny łączy elementy wszystkich wymienionych kategorii sportu, z drugiej zaś strony jest na tyle specyficzny, że należałoby to zjawisko jako osobna kategoria. Czy jednak aktywności fizyczne o podwyższonym stopniu ryzyka można w ogóle analizować w kategoriach sportu?

Zdecydowanym przeciwnikiem takiego rozumienia jest dr Waław Pertyński⁷, który analizując znaczenia słowa „sport” w kilku europejskich słownikach stwierdza: „Szacunek dla języka oraz chęć przestrzegania *‘Ustawy o języku polskim z dnia 7 października 1999*

⁵ Heinemann K., 1989, *Wprowadzenie do socjologii sportu*, Centralny Ośrodek Metodyczny Studiów Nauk Politycznych, Warszawa, s. 42-60.

⁴ Winiarski R., 1995, *Aktywność sportowa młodzieży: geneza, struktura, uwarunkowania*, AWF Kraków, s. 10.

⁷ Pertyński W., „Jeszcze raz o tzw. sportach ekstremalnych”, *Sport Wyczynowy* 2006 nr 3-4 s. 106.

roku' nakazywałyby zatem zaprzestania używania określenia 'sporty' w odniesieniu do tego rodzaju aktywności psychofizycznej”.

Stanowisko polemiczne wobec dr Pertyńskiego przedstawię w kolejnym rozdziale.

1.3. Kultura fizyczna

Pojęciem zdecydowanie szerszym, lecz w mowie potocznej niejednokrotnie utożsamiane ze sportem jest pojęcie kultury fizycznej. Zbigniew Krawczyk⁸ wymienia cztery sposoby jej rozumienia:

1. Jako całokształt środowiska materialnego, wytworzonego przez człowieka zgodnie z jego potrzebami i możliwościami. Środowisko materialne to podstawa dla każdej kultury.
2. Jako formy świadomej aktywności fizycznej człowieka, uprawianej w celu doskonalenia sprawności fizycznej, poprawy zdrowia i urody. W tym rozumieniu kultury fizycznej mieszczą się także poszczególne dyscypliny sportowe wraz z zespołem reguł w nich występujących.
3. Jako system wartości, działań w sferze aktywności ciała ludzkiego, uwarunkowanych przez społeczne potrzeby. To rozumienie uwzględnia również pracę fizyczną oraz działania podejmowane w celu poprawy kondycji fizycznej i zdrowia jednostki.
4. Czwarte rozumienie kultury fizycznej utożsamia ją z pojęciem **sportu**.

1.4. Wychowanie fizyczne

Wychowanie fizyczne to permanentna praca nad własnym organizmem, pełniąca następujące funkcje:

1. stymulacji prawidłowego rozwoju organizmu
2. adaptacji organizmu do funkcjonowania w określonych warunkach (praca, tryb życia, otoczenie)
3. kompensacji i korekcji: neutralizowanie niekorzystnych skutków wpływu niekorzystnych warunków środowiska, podtrzymywanie kondycji fizycznej w okresie dojrzałości i procesie starzenia się⁹.

⁸ Krawczyk Z., *Kultura fizyczna*, 1997, *Encyklopedia kultury polskiej XXw. Kultura fizyczna. Sport*, Instytut Kultury, Warszawa, s. 11-13

⁹ Grabowski H., 1994, *Teoria wychowania fizycznego*, AWF Kraków s. 11-13

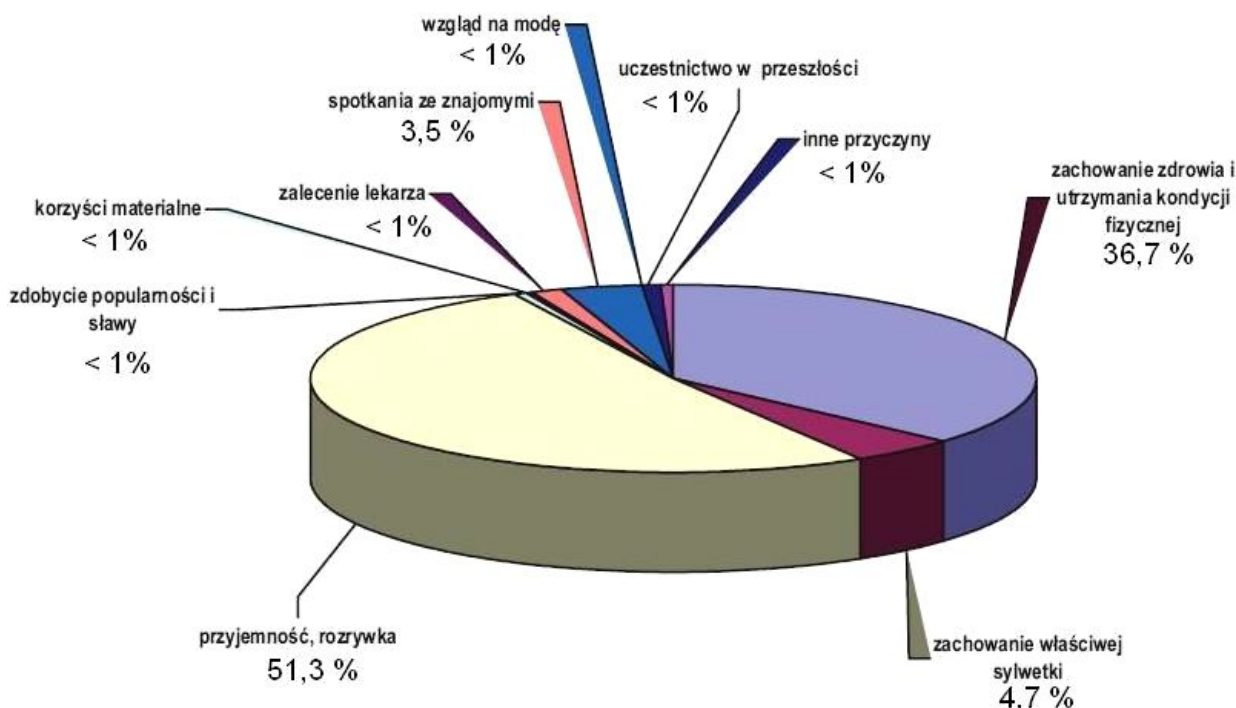
1.5. Rekreacja fizyczna

Rekreacja fizyczna: rekreacja, w której głównym sposobem odnowy biologicznej i psychofizycznej jest aktywność ruchowa. Pełni funkcję kompensacji wobec spadku spontanicznej aktywności fizycznej człowieka. Ma charakter dobrowolny, wynika z zainteresowania jednostki.

1.6. Przyczyny uprawiania sportu i rekreacji

Oto zestawienie motywów podejmowania aktywności fizycznej przez Polaków. Zakładam, że przyczyny uprawiania ekstremalnych aktywności będą zupełnie odmienne.

Wykres 1.6. Motywy uczestnictwa Polaków w sporcie i rekreacji fizycznej

Źródło: Opracowano na podstawie materiałów GUS nt. „Uczestnictwo Polaków w sporcie i rekreacji ruchowej”, GUS, Warszawa 2008

Z danych wyłania się zdecydowanie amatorski charakter aktywności ruchowej Polaków, co pokrywa się z danymi na temat liczebności osób uprawiających sport zawodowo (utrzymujących się ze sportu) na tle populacji całego kraju.

Dwa dominujące powody to czerpanie przyjemności oraz zachowanie zdrowia i kondycji. Pozostałe motywy znalazły się poza marginesem pięciu punktów procentowych.

1.7. Czas wolny

Zjawisko sportu, niezależnie od jego ujęcia teoretycznego jest ściśle związane z pojęciem czasu wolnego. Dynamiczny rozwój aktywności fizycznych, dyscyplin sportowych stał możliwy dzięki zaistnieniu czasu wolnego. Edmund Wnuk-Lipiński¹⁰ podzielił czas w życiu dorosłej jednostki na:

- czas potrzebny na zaspokojenie biologicznych potrzeb organizmu (sen, posiłki, higienę osobistą),
- czas związany z pracą zawodową, służący zdobyciu środków finansowych na zaspokojenie potrzeb,
- czas przeznaczony na wykonywanie obowiązków pozazawodowych, (zajęcia i obowiązki domowe).
- czas wolny: „czas pozostający do osobistej dyspozycji człowieka po spełnieniu przez niego obowiązków zawodowych, rodzinnych, szkolnych oraz po zaspokojeniu potrzeb biologicznych organizmu”¹¹.

Czas wolny rozumiany w ten sposób charakteryzuje się następującymi cechami:

- ✓ niezarobkowy charakter,
- ✓ służący realizowaniu czynności autotelicznych,
- ✓ należy do sfery spraw prywatnych, jednostka decyduje o jego wykorzystaniu, zgodnie ze swoją hierarchią wartości i potrzeb¹².

W społeczeństwie ponowoczesnym czas wolny pełni wiele funkcji. Do najważniejszych z nich należy zaliczyć:

- edukacyjne: pozwalają zaspokajać potrzeby poznawcze, poszerzać horyzonty intelektualne, podnosić kwalifikacje zawodowe,
- wychowawcze: socjalizacja dzieci,
- kulturalne: umożliwiają zaspokajanie twórczych i odbiorczych potrzeb kulturowych,
- rekompensacyjne: wobec czasu spędzonego w pracy,
- rekreacyjne: służą przezwyciężeniu zmęczenia fizycznego i psychicznego związanego z pracą zawodową,
- integracyjne: integracja jednostki z jej otoczeniem społecznym,

¹⁰ Wnuk-Lipiński E., 1972, *Praca a wypoczynek w budżecie czasu wolnego*, Wrocław, Warszawa, Kraków s.10-19.

¹¹ ibidem, s. 10-19.

¹² Wnuk-Lipiński E., 1981, *Budżet - struktura społeczna - polityka społeczna*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Warszawa, s. 142-144.

- strukturalizujące: Ilość i sposób konsumowania wolnego czasu jest wyznacznikiem statusu społecznego.

Należy także dodać, iż czas wolny pełni ważną rolę w ekonomii, będąc ważnym stymulatorem rozwoju gospodarczego, otwiera bowiem nowy, ogromny obszar konsumpcji wszelkiego rodzaju dóbr materialnych i niematerialnych.

1.8. Styl życia

„KTM to nie tylko motocykle, ale w pewnym stopniu także styl życia. Wszystkich zakręconych na pomarańczowo ucieszy więc wiosenny katalog kolekcji KTM Power Wear. Oprócz ciuchów znajdziecie w nim mnóstwo nowych, dość zaskakujących produktów dla całej rodziny, a nawet dla psa! Ogrodowy krasnal KTM to tylko początek. Pytajcie u dealerów”¹³.

Powyższy tekst znakomicie pokazuje, jak styl życia może być kreowany za pomocą marki. Osiągnięcie takiego stanu zaufania i sympatii wobec danej marki, w którym klient utożsamia się z nią i opiera o nią swój styl życia – jest marzeniem działu *public relations* większości firm. Pozyskanie licznych ambasadorów marki jest gwarancją sukcesów rynkowych.

W większości współczesnych badań nad stylem życia analizie poddawane są trzy główne aspekty:

- 1) zachowania konsumenckie;
- 2) hierarchia wartości;
- 3) formy konsumpcji czasu wolnego.

Badania zachowań konsumenckich są coraz popularniejsze, prowadzone na coraz szerszą skalę. Szczepański określa je jako: *„ogół zachowań i zmierzających do zdobycia środków zaspokojenia potrzeb oraz sposoby obchodzenia się z tymi środkami”¹⁴*

Jednym z czołowych polskich badaczy stylu życia jest Andrzej Siciński, określa styl życia jako: *„zakres i formy codziennych zachowań jednostek lub grup, specyficzne dla ich usytuowania społecznego, tzn. manifestujące położenie społeczne oraz postrzegane jako charakterystyczne dla tego położenia, a dzięki temu umożliwiające szeroko rozumianą społeczną lokalizację innych ludzi”¹⁵.*

¹³ „Motocykl”, nr 4 2011, s. 7.

¹⁴ Szczepański, 1977, J. Badania nad wzorami konsumpcji, PAN, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk s. 23.

¹⁵ Siciński A., 1976, *Styl życia. Koncepcje, propozycje*, Wyd. PWN, Warszawa, s. 15.

Siciński wymienia kilka głównych funkcji stylu życia.

- samoidentyfikacja z grupami społecznymi, możliwość tworzenia więzi i grup społecznych ,
- wyodrębnienie danej grupy z szerszej zbiorowości – zapewnienie trwałości, ciągłości grupy,
- możliwość ekspresji osobowości jednostki¹⁶ .

1.9. Teoria potrzeb

Pojęcie potrzeby jest terminem istotnym bądź wręcz kluczowym dla wielu nauk: medycyny, biologii, ekologii. Z punktu widzenia tej pracy najistotniejsze jest ujmowanie potrzeb przez nauki społeczne, a więc podejście socjocentryczne i psychocentryczne.

Istnieje wiele definicji potrzeb w naukach społecznych. Niektóre z przytaczanych przez T. Kocowskiego opisują potrzeby jako:

- subiektywne odczucie braku lub niedoboru,
- stan będący odchyleniem od optimum życiowego jednostki,
- element zbioru pragnień, dążeń, popędów człowieka.

Autor sugeruje odmienne rozumienie i definiowanie potrzeb obiektywnych i subiektywnych: *„Dopóki bowiem mówimy o pragnieniach, popędach, pożądaniach, wiadomo, że mamy do czynienia ze zjawiskami świata subiektywnego, które są zmienne, efemeryczne i nie zawsze muszą muszą reprezentować jakieś dające się uzasadnić konieczności. Jeżeli jednak pada słowo ‘potrzeba’, - to ze względu na jego ugruntowane językowe konotacje – kojarzy się ono nieodparcie z czymś co jest niezbędne, konieczne lub obiektywnie uzasadnione. (...) W ten sposób zjawiska wtórne, marginesowe, a niekiedy dewiacyjne, traktuje się z całą powagą jako rzeczywiste potrzeby człowieka”¹⁷.*

Dla tych zjawisk autor postuluje używanie pojęcia motywacji, zaś termin „potrzeba” powinien być zarezerwowany dla obiektywnych warunków przeżycia lub rozwoju, albo jako relacji uzależniających organizm od otoczenia¹⁸ .

¹⁶ Siciński A., 1977, *Problemy przemian stylu życia w Polsce*, [w]: Szczepański J.(red.), *Badania nad wzorami konsumpcji*, Ossolineum, Wrocław s. 284

¹⁷ Kocowski T., 1982, *Potrzeby człowieka koncepcja systemowa*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław, s.52

¹⁸ Ibidem, : 40-69

Rysunek 1.9. Piramida potrzeb A. Maslowa

Źródło: <http://socjologia.pl> 10.04.2011

Amerykański psycholog Abraham Maslow podzielił potrzeby człowieka na kilka kategorii. Zaspokojenie potrzeb wyższych szczebli piramidy możliwe jest tylko w przypadku zaspokojenia potrzeb niższego rzędu.

Osobiście potrzebę uprawiania sportów ekstremalnych zaliczyłbym przede wszystkim do kategorii samorealizacji, aczkolwiek chęć przynależności do pewnej grupy oraz potrzeba uznania mogą stanowić równie istotne motywy uczestnictwa w tych dyscyplinach.

1.9.1. Potrzeby naturalne i sztuczne

Herbert Marcuse określa niektóre potrzeby jako sztuczne, wykreowane przez skuteczne mechanizmy reklamy. Zupełnie inne stanowisko w tej kwestii zajmuje filozof i eseista - Leszek Kołakowski: „Ludzie, którzy traktują pewne potrzeby jako sztuczne, oznajmniają przez to tylko tyle, że sami tych potrzeb nie doświadczają. Jakoż miarą potrzeb może być tylko fakt, iż są one jako takie przez ludzi odczuwane, a w tej dziedzinie skala odczuć rozmieszczona jest między szczytami Himalajów a dnem najgłębszych rowów Pacyfiku. Dlatego też oznajmienie, że pewne potrzeby są naturalne, a inne sztuczne, brzmi podobnie jak oznajmienie, że pewna wysokość nad poziomem morza – mianowicie ta, na której mówiący znajduje się aktualnie – jest naturalna, a wszystkie inne są wypaczeniem”¹⁹.

¹⁹ Kołakowski L., 2000, *Kultura i fetysze. Eseje*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000, s.248

Powyższe stwierdzenie staje niejako w obronie krytykowanej przez Pawłuckiego potrzeby doznawania silnych wrażeń i tzw. adrenaliny.

1.10. Sport ekstremalny w społeczeństwie ryzyka

Ryzyko jest jedną z nieodłącznych cech społeczeństwa ponowoczesnego. Rozwój cywilizacyjny niesie nowe zagrożenia o charakterze globalnym. Teza niemieckiego socjologa Ulricha Becka o społeczeństwie ryzyka – dotyczy nie tylko kwestii związanych ze środowiskiem życia człowieka, takimi jak niekontrolowane zmiany klimatyczne, choroby cywilizacyjne, modyfikacje genetyczne, zagrożenie nuklearne, lecz również na szereg zmian w sferze życia społecznego. Niestabilna struktura zatrudnienia, zagrożenie bezrobociem, przemiany w modelu rodziny. Te wszystkie zmiany przyczyniają się do faktu, iż przyszłość poszczególnej jednostki staje się coraz trudniejsza do zaplanowania. Właśnie z powodu zwiększonego stopnia nieprzewidywalności i niepewności każdy musi zdecydować sam, jak wysokie ryzyko jest w stanie podjąć, dla osiągnięcia swoich zamierzeń²⁰.

Autor powyższej koncepcji przedstawia 5 tez o społeczeństwie ryzyka:

- przekształcenie społeczeństwa niedostatku w społeczeństwo ryzyka, jest rezultatem ogólnoswiatowego procesu modernizacji. „W zaawansowanej nowoczesności społeczna produkcja bogactwa idzie w parze ze społeczną produkcją ryzyka”. Ryzyko pozostaje najczęściej niewidoczne, jego rozmiar w świadomości ludzkiej kształtowany jest przez dorobek nauki oraz przekazy medialne,
- wraz z dystrybucją i wzrostem ryzyka powstają społeczne położenia zagrożeń”. Owe położenia często nie pokrywają się z położeniami warstwowymi – czego przykładem może być ryzyko atomowe dotyczące w równej mierze wszystkie stopnia uwarstwienia społeczeństwa,
- „bogactwo można posiadać, ryzykiem człowiek jest *dotknięty*”. Jest on niejako cywilizacyjnie przydzielone,
- ryzyko jest istotnym elementem gospodarki rynkowej. Jest bowiem poszukiwanym przez ekonomistów źródłem niekończących się potrzeb. „Ryzyka cywilizacyjne są *beczką bez dna*, nie mają końca, są nieograniczone, samoodnawiające się. Można za N. Luhmannem powiedzieć, że wraz z ryzykiem gospodarka staje się *samoreferencyjna*, to znaczy niezależna od swojego środowiska zaspokajania ludzkich potrzeb,

²⁰ Giddens A. 2004, *Socjologia*, Wydawnictwo PWN, Warszawa s.90-91

- „społeczeństwo ryzyka jest społeczeństwem katastrof. Zagroza mu to, iż stany wyjątkowe stają się normalnymi”. Następuje więc jednoczesna redefinicja ryzyka oraz poziom akceptacji, „oswojenia” ryzyka w społeczeństwie²¹.

Podobne zjawiska można zaobserwować w świecie sportów ekstremalnych – fakt, iż liczba jego form oraz grono ich zwolenników ciągle rośnie – jest przykładem owego oswojenia się i akceptacji ryzyka. Różnica polega głównie na tym, że Beck wskazuje na zagrożenia globalne, istniejące niezależnie od jednostki, zaś w ekstremalnych dyscyplinach poziom ryzyka jest przynajmniej częściowo akceptowany, „dozowany” przez sportowca.

²¹ Beck, U., 2002, *Społeczeństwo ryzyka W drodze do innej nowoczesności*, Wyd. Scholar, Warszawa, s. 25-33

Rozdział 2.

Sporty ekstremalne

2.1. Początki ekstremalnych aktywności

We współczesnym świecie sporty ekstremalne kojarzone są ze zjawiskiem społecznym stosunkowo młodym. Znane są także znacznie wcześniejsze praktyki obarczone podwyższonym stopniem ryzyka jak choćby początki windsurfingu na Hawajach ok. X w.n.e. Ryzykowne popisy i wyczyny zostały zapoczątkowane na większą skalę dopiero w drugiej połowie XIX wieku, kiedy to Charles Ravelet w 1859 przeszedł po linie nad Niagarą, a Matthew Web jako pierwszy przepłynął wąską kanał La Manche.

Dynamiczny rozwój i rozpowszechnienie sportów ekstremalnych należy łączyć z medializacją i popularyzacją kultury.

2.2. Próba zdefiniowania sportów ekstremalnych

Precyzyjne zdefiniowanie sportów ekstremalnych zdaje się być niezwykle trudne. Samo słowo *ekstremizm* jest w Polsce neologizmem, *Słownik języka polskiego* wyraz *ekstremalny* definiuje jako *skrajny, krańcowy*. Można więc stwierdzić, że każdy sport uprawiany zawodowo jest sportem ekstremalnym, ponieważ uzyskanie maksymalnych wyników wymaga skrajnego wysiłku zawodnika. Należy więc słowo *ekstremalne* odnosić do zdecydowanie wyższego niż w przypadku tradycyjnych form sportu poziomu ryzyka, będącego nieodzownym elementem ekstremalnych aktywności. Wówczas pojawia się inny problem: subiektywny zakres desygnatów pojęcia *sport ekstremalny*. Dowodem drugiego problemu może być wciąż zmieniająca się klasyfikacja sportów uznanych za ekstremalne.

Tomasz Sahaj²² definiuje sporty ekstremalne następująco: „*dyscypliny sportowe, których uprawianie wymaga ponadprzeciętnych umiejętności, odwagi i działania w warunkach dużego ryzyka, często zagrożenia życia. Uczestnictwo w nich wiąże się z pokonywaniem skrajnych trudności zewnętrznych, ograniczeń psychicznych i związanych z tym emocji. Uprawianie dyscyplin ekstremalnych zasadza się na chęci pokonywania trudności, doznawania nowych, mocnych wrażeń, dawania z siebie wszystkiego i przeżycia czegoś niezwykłego*”.

Różnica pomiędzy sportowcem ekstremalnym a tradycyjnym sprowadza się przede wszystkim do tego, że ten pierwszy koncentruje się na własnej osobie, na swoim wnętrzu, jest „łowcą wrażeń”. Brakuje mu „realnego” przeciwnika, zмага się przede wszystkim z samym

²² Sahaj, T., „Homo transgressivus, czyli o sportach ekstremalnych”, Sport Wyczynowy 2005 nr 11-12 s. 66

sobą i swoimi ograniczeniami. Sport dla takiej osoby to przede wszystkim indywidualna przyjemność²³. Zdecydowanie bardziej krytyczny wobec kwestii tej różnicy jest Wacław Pertyński²⁴, stwierdza, że: „Różnica pomiędzy sportem, a tzw. sportem ekstremalnym jest taka, jak pomiędzy ryzykiem uświadamianym, wyobrażanym, kontrolowanym, a bezmyślną brawurą”. Jest to jednak skrajne i jednostronnie negatywne stanowisko. Trudno bowiem postrzegać sport ekstremalny wyłącznie jako bezmyślną brawurę, a nie jako akty odwagi i próby pokonywania własnych ograniczeń, będąc w pełni świadomym ryzyka, wiążącego się z takim działaniem.

2.3. Formy sportów ekstremalnych

Jak już wcześniej wspomniałem - ilość dyscyplin sportowych uznawanych za ekstremalne ulega dynamicznym zmianom. Zachodzą one pod wpływem trzech uwarunkowań:

1. Tradycyjne formy sportu zaczynają być uprawiane są w ekstremalny sposób. Dobrym przykładem może być Extreme Skiing (zjazdy na nartach poza wyznaczonymi trasami, ze stromych zboczy lub szczytów gór na które narciarze dotrzeć mogą wyłącznie helikopterem) wywodzące się z tradycyjnego narciarstwa - aktywności uznanej dziś za formę rekreacji.
2. W wyniku popularyzacji, dany sport przestaje być uważany za ekstremalny.
3. Pomysłowość, innowacje technologiczne sprawiają, iż pojawiają się zupełnie nowe formy ponadprzeciętnie ryzykownych aktywności.

Oto kategoryzacja dyscyplin najczęściej pojawiająca się w serwisach internetowych poświęconej tematyce sportów ekstremalnych²⁵.

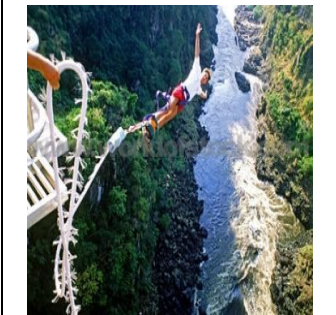
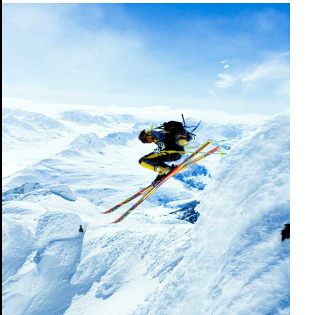

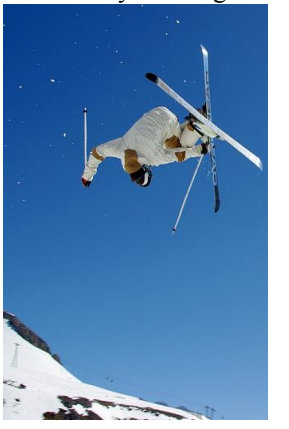

Tabela 2.1. Klasyfikacja Sportów ekstremalnych

<i>LĄDOWE</i>			
Buldering	Wspinaczka	Speleologia	Kolarstwo górskie
			
www.buildering.org	www.extremesportstrader.uk	www.canberraspeleos.org.au	www.maxadrenalina.com

²³ Ibidem, 68-69

²⁴ Pertyński, W., „Jeszcze raz o tzw. sportach ekstremalnych”, Sport Wyczynowy 2006, nr 3-4 s.1

²⁵ (www.ekstremalne.pl, www.4risk.net, www.wikipedia.com, 20.03.2011)

<p>Unicycling</p> 	<p>Poweriser</p> 	<p>Skoki narciarskie</p> 	<p>Skating</p>
<p>www.freewebs.com</p>	<p>www.maxadrenalina.com</p>	<p>www.skijumping.pl</p>	<p>www.inlineskates.us</p>
<p>Snowboarding</p> 	<p>Bamgee jumping</p> 	<p>Extreme skiing</p> 	<p>Mountainboarding</p>
<p>www.xtremesport.pl</p>	<p>www.xtremesport.pl</p>	<p>www.onthesnow.com</p>	<p>www.freewebs.com</p>
<p>Freestyle Skiing</p> 	<p>Freestyle BMX</p> 	<p>Motocross</p> 	<p>Quady</p>
<p>www.xtremesport.pl</p>	<p>www.4risk.net</p>	<p>www.maxadrenalina.com</p>	<p>www.maxadrenalina.com</p>
<p></p>	<p>Freestyle motocross</p> 	<p>Parkur</p> 	<p></p>
<p></p>	<p>www.extreme-sports.pl</p>	<p>www.maxadrenalina.com</p>	<p></p>

WODNE			
Rafting www.xtreme-sports.pl	Kitesurfing www.kitesurfing.pl	Kajakarstwo górskie www.xtremesport.com	Windsurfing www.surftravel.pl
Narty wodne www.maxadrenalina.com	Hydrospeed www.ekstremalne.pl	Żeglarstwo na lodzie www.zeglarstwo.pl	Freediving www.nurkuj.org
POWIETRZNE			
Spadochroniarstwo www.4risk.net	Motolotniarstwo www.lotniczapolska.pl	Sky Diving www.skydive-virginia.com	Paralotniarstwo www.paragliding.org
	B.A.S.E. jumping www.counterworld.pl	Wingsiute flying www.skydiveworld.com	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.maxadrenalina.com, www.4risk.net, www.ekstremalne.pl

2.4. Społeczno-psychologiczne uwarunkowania i powody uprawiania sportów ekstremalnych

Dlaczego ludzie skłonni są podejmować działania graniczące z poważnymi urazami, a wręcz samobójstwem? Istnieje wiele opinii i hipotez na ten temat:

Wacław Pertyński jako główny powód wymienia „*przemożną chęć wyróżnienia się z tłumu*” Sporty ekstremalne są więc pewną formą wyrażenia siebie - autoekspresji²⁶.

²⁶ Pertyński W., „Jeszcze raz o tzw. sportach ekstremalnych”, Sport Wyczynowy 2006, nr 3-4 s.107

Zdaniem Dominika Antonowicza²⁷: „Ekstremalne doznania, ryzyko stają się sposobem na ucieczkę od nudy, rutyny i codzienności. Ludzie uprawiający sporty ekstremalne wyznają zasadę, że życie bez atrakcji to wegetacja. To naturalne, że gdy zapewnione jest bezpieczeństwo materialne wówczas ludzie szukają wyzwań nowego typu. Są ludzie, którzy potrzebują ekstremalnych doświadczeń, aby dokonać pewnego rodzaju mentalnego oczyszczenia”

„Entuzjaści sportów ekstremalnych tworzą dość hermetyczną grupę, mającą własne marki odzieżowe, ulubione napoje energetyczne, telewizyjne kanały. Można już w zasadzie mówić o subkulturze ludzi poszukujących mocnych wrażeń.”

Uprawianie sportów ekstremalnych wiąże się z²⁸:

1. Podwyższonym stopniem ryzyka wypadku uszczerbku na zdrowiu, a nawet utraty życia
2. Nadzwyczajnymi, silnymi emocjami
3. Rywalizacją z samym sobą, swoimi ograniczeniami i strachem
4. Nastawieniem na samego siebie, swoje doznania, stany psychiczne
5. Posiadaniem ponadprzeciętnych umiejętności, intensywnym treningiem
6. Aktywnością w dziewiczych, nieprzewidywalnych, niebezpiecznych terenach

Osobiście dodałbym jeszcze posiadanie specjalistycznego sprzętu, często samodzielnie tworzonego lub modyfikowanego.

2.5. Koncepcja homo transgressivus

Wybitny polski psycholog Józef Koziński²⁹ słowo transgresja rozumie jako „zjawisko polegające na tym, że człowiek intencjonalnie wychodzi poza to, co posiada i czym jest.” Są to czynności, dzięki którym jednostka i społeczeństwo kształtują nowe, albo niszczą istniejące struktury, tworzą pozytywne, albo negatywne wartości. Owe czynności są źródłem rozwoju, lub regresu. Autor wyróżnia **dwa rodzaje transgresji**:

1. Indywidualna: proces samodoskonalenia, samorozwoju jednostki, chęć pokonywania własnych ograniczeń i poprawy osiągnięć.

2. Zbiorowa: działania masowe, globalne podejmowane przez grupy, ruchy społeczne. Dzięki tego typu działaniom ludzie jako zbiorowość przekraczają swe dotychczasowe osiągnięcia materialne, intelektualne i duchowe.

Działania transgresyjne przyjmują różne formy:

²⁷ Antonowicz D., 2009: Wywiad Krzysztofa Lietza, „Dziennik Toruński Nowości” 14.07. 2009

²⁸ Sahaj, T., „Homo transgressivus, czyli o sportach ekstremalnych”, Sport Wyczynowy 2005 nr 11-12, s.66

²⁹ ibidem, s. 67-73

1. Działania praktyczne skierowane na świat fizyczny – celem tych czynności jest ekspansja terytorialna człowieka, zwiększanie zasobów materialnych.

2. Działania skierowane ku ludziom – mają na celu rozszerzenie władzy nad innymi, powiększenie zakresu wolności indywidualnej

3. Działania symboliczne – polegają na tworzeniu nowych, niekonwencjonalnych konstrukcji myślowych i rozszerzeniu osobistej wiedzy o świecie.

4. Działania autokreacyjne – zwane też samorozwojem, tworzeniem siebie. Jednostka świadomie rozwija się zwiększa siłę woli, wzbogaca własne doświadczenie. W kontekście takich działań można rozpatrywać zjawisko uprawiania sportów ekstremalnych.

Według teorii transgresyjnej człowiek jest układem samodzielnym, a jego działania są w dużej mierze wyznaczone przez przyczyny osobowościowe.

Moim zdaniem „konceptja homo transgressivus” zbyt silnie koncentruje się na cechach i dążeniach jednostki, jednocześnie marginalizując rolę wpływów społecznych, mody czy mediów w kształtowaniu potrzeb i działań jednostki. Mój zarzut doskonale odzwierciedla różnice w sposobie rozumienia i tłumaczenia zjawisk społecznych między socjologią a psychologią.

2.6. Adrenalina i efekt endorfinowy

Za doznania sportowców ekstremalnych w dużej mierze odpowiedzialny jest tzw. Efekt endorfinowy³⁰ – na skutek wysiłku fizycznego pobudzony mózg produkuje substancje o działaniu łagodnie narkotyzującym. Jedną z nich jest powstająca na skutek silnych emocji lęku adrenalina. Mechanizm tego efektu powoduje chęć doznawania coraz silniejszych wrażeń i przeżywania coraz bardziej ekstremalnych sytuacji. Potrzeba ryzyka i niebezpieczeństwa może graniczyć nawet z samounicestwieniem. W. Pertyński natomiast, przyjmuje stanowisko diametralnie odmienne: „*Dr Sahaj wspomina o efekcie endorfinowym, będącym w istocie łagodną formą naturalnego narkotyzmu. Ma on swoje jak najbardziej naturalne przyczyny, ale związanym z nim zjawiskom psychiczno-biochemicznym, homo sapiens nie powinien się bezwolnie poddawać, lecz nad nimi panować. Nawiasem mówiąc „łowcom wrażeń” chodzi tak naprawdę nie o adrenalinę (będącą zresztą „hormonem zająca”; gdyż „hormonem lwa” jest noradrenalina), ale właśnie o endorfiny*”³¹.

³⁰ Sahaj, T., „Homo transgressivus, czyli o sportach ekstremalnych”, Sport Wyczynowy 2005 nr 11-12, s. 67-68

³¹ Pertyński W., 2006, „Jeszcze raz o tzw. sportach ekstremalnych”, Sport Wyczynowy 2006 nr 3-4, s.108

2.7. Sporty ekstremalne jako forma dewiacji

W pracy „Outsiderzy, studia z socjologii dewiacji” znajdujemy wykaz działań uznawanych za szkodliwe dla społeczeństwa. Oprócz terminów: przestępstwa, występku, nonkonformizmu, aberracji pojawia się również ekscentryczność i szaleństwo. Dwa ostatnie mogą być adekwatne do opisu sportów ekstremalnych. Jednak mówienie o nich jako egzemplifikacji zachowań dewiacyjnych budzi kontrowersje i wynika z przyjęcia różnej definicji dewiacji. Howard S. Becker³² wymienia kilka możliwości ujmowania tego zjawiska. Jeśli przyjmiemy podejście niemal statystyczne, że każde zachowanie które „odbiega od średniej” jest zachowaniem dewiacyjnym, to w zbiorze tych zachowań oprócz uprawiania spadochroniarstwa znajdzie się brydż i gra na saksofonie.

Znacznie powszechniejsza i bardziej sensowna jest definicja mówiąca o dewiacji, jako zjawisku patologicznym, stanowiącym symptom choroby. W tym ujęciu klasyfikacja sportów ekstremalnych nie jest już tak oczywista i zależy od konkretnego przypadku – nastoletni chłopcy uciekający na motocyklach crossowych przed strażą Tatrzańskiego Parku Narodowego są stuprocentowymi dewiantami, zaś ci sami juniorzy startujący w zawodach na przygotowanym torze zdecydowanie dewiantami nie są.

2.7. Udział kobiet w sportach ekstremalnych

W strukturze zawodowej pozycje związane z podwyższonym ryzykiem utraty zdrowia lub życia oraz wymagające znacznej sprawności i siły fizycznej zajmowane są przede wszystkim przez mężczyzn. Rekordy świata we wszystkich dyscyplinach sportowych są wyższe w kategoriach mężczyzn niż kobiet. W świecie sportów ekstremalnych jest podobnie, jednak nie wyniki są tu najważniejsze i coraz więcej kobiet znajduje w nim „coś dla siebie”.

D. Antonowicz³³ stwierdza: *„Sporty ekstremalne są egalitarne. Są one atrakcyjne zarówno dla mężczyzn, jak i kobiet, zresztą stereotypowy podział na męskich twardzieli i delikatne kobiety odchodzi powoli do lamusa. Zwłaszcza tam, gdzie liczy się odwaga, wytrzymałość, a nie tylko fizyczna siła, obecność kobiet nie powinna nikogo dziwić. Dla nich też świat bezpieczeństwa i komfortu staje się nudnawy i bez wyrazu, one też potrzebują zastrzyku adrenaliny.”*

Istnieje powszechne przeświadczenie – zwłaszcza wśród mężczyzn – że rola kobiet w sportach ekstremalnych zasadniczo ogranicza się do biernego uczestnictwa w imprezach

³² Becker, H.S., 2009, *Outsiderzy studia z socjologii dewiacji*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, s.8

³³ Antonowicz, 2009: Wywiad Krzysztofa Lietza, „Dziennik Toruński Nowości” 14.07. 2009

masowych. Miejsca, w których można spotkać wielu wysportowanych mężczyzn i ich fanów są dla nich po prostu atrakcyjne. Tymczasem teza dr Antonowicza wydaje mi się być jak najbardziej słuszną. Jej potwierdzeniem jest chociażby moda na tzw. ekstremalne randki: *„Skok na bungee, lot balonem czy niebezpieczna jazda quadem kojarzone są z nowoczesnymi singlami, którzy wolny czas spędzają w oryginalny sposób. Jednak coraz częściej to pary organizują sobie randki "z adrenaliną". Możliwości przeżycia ekstremalnych chwil, które – wbrew pozorom – przysporzą Wam niezwykle romantycznych doznań, jest całkiem dużo. Kobiety lubią podejmować wyzwania i udowadniać mężczyznom swoją siłę i odwagę. Panowie, siłą rzeczy, darzą sympatią atrakcje, w których mogą się wykazać przed nimi męskością³⁴.”*

„Zaryzykuj!” – w ten sposób autorka tekstu zachęca do podjęcia próby zorganizowania niekonwencjonalnego spotkania. Przekonuje również, że randki z adrenaliną są wręcz skazane na powodzenie: *Dla pań takie ekstremalne szaleństwa są idealnym sposobem spędzania czasu. Rzekłabym nawet, że są dla nich stworzone. Kobiety częściej w końcu niż panowie ulegają negatywnym emocjom, denerwują się i miewają swoje "humory". Silne przeżycia towarzyszące sportom ekstremalnym relaksują i poprawiają nastrój, a wszystkie złe emocje uchodzą z nich w tym czasie jak powietrze z balonu. Drodzy Panowie, nie obawiajcie się, że Wasza propozycja ekstremalnej randki zostanie odrzucona. Wiele pań z niecierpliwością oczekuje odmiany i spędzenia niebanalnej, dalekiej od rutyny randki swojego życia!³⁵*

Zatem sporty ekstremalne mogą dla obu płci stanowić odskocznnię od codzienności, sposób „wyładowania” złych emocji – taki obraz dyscyplin sportowych wskazuje na ich zdecydowanie hobbystyczny charakter.

2.8. Krytyka sportów ekstremalnych

Zdecydowanie krytycznie do sportów ekstremalnych odnosi się prof. Andrzej Pawłucki z Akademii Wychowania Fizycznego i Sportu w Gdańsku. Jego zdaniem potrzeba adrenaliny we współczesnym pokoleniu „adrenalinowców” jest sztucznie wykreowana przez mechanizmy rynkowe. Innymi słowy zjawisko sportów ekstremalnych stało się produktem, skutecznie promowanym i pozycjonowanym na rynku. Trudno polemizować z tym poglądem mając na uwadze spektakularny sukces austriackiego „Red Bulla” – najśłynniejszego na

³⁴ Stodólska S., <http://sympatia.onet.pl/0,2278,1533568,,ekstremalne-randki,artykuly.html>, 06.04.2011

³⁵ ibidem

świecie producenta napojów energetycznych, którego strategia marketingowa polega na promowaniu podejmowania ekstremalnych wyzwań, nieustannego pobudzania organizmu, żądy adrenaliny i mocnych wrażeń, którym koniecznie towarzyszyć powinien modny specyfik, zapewniający energię i zdolność do wyczynów. Ogromne nakłady finansowe związane z prowadzeniem zwycięskiego w sezonie 2010 zespołu Formuły 1 – Red Bull Racing, sponsoringiem światowej czołówki skoczków narciarskich m. in. Thomasa Morgensterna, Gregora Schlierenzauera i Adama Małysza świadczy nie tylko o potędze finansowej tej korporacji, ale również o zawrotnej karierze i popularności ekstremalnych aktywności.

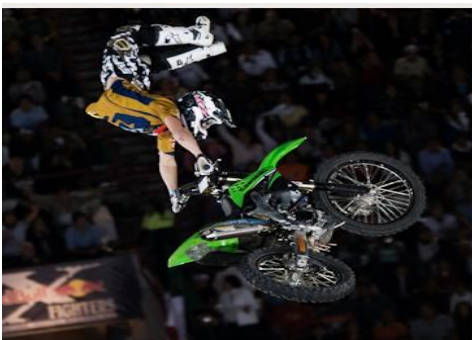

Źródło: www.flfanatic.co.uk

źródło: www.skijumping.pl

Producent napojów energetycznych w swoich strategiach marketingowych zrobił krok dalej, stając się organizatorem widowiskowych imprez przyciągających rzesze entuzjastów ekstremalnych doznań takich jak światowy cykl zawodów we freestyle motocrossie Red Bull X-Fighters (w 2008 roku finał cyklu odbył się w Warszawie na Stadionie 10-lecia, była to ostatnia impreza przed zamknięciem i rozbiórką obiektu w związku z planem przebudowy stadionu na Euro 2012) czy akrobacjach samolotowych „Red Bull Air Show i Air Race”.

Źródło: www.redbullxfighters.com

źródło: www.redbullairrace.com

(Źródło: www.ścigacz.pl)

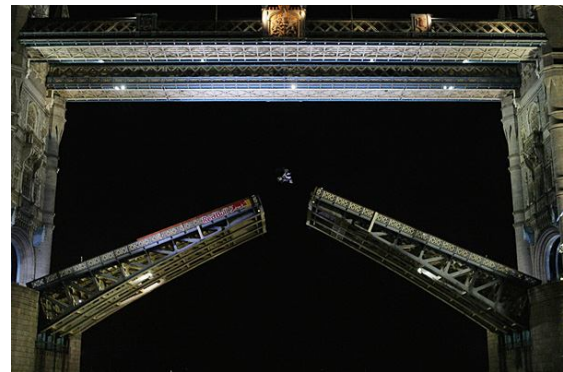

(Źródło: www.redbullfighters.com)

Zarzut Pawłuckiego wydaje się tym bardziej uzasadniony, gdy przyjrzymy się głośniejszej inicjatywie firmy: W 2008 roku Robbie Madison wykonał noworoczny wskok motocyklem na paryski łuk triumfalny (nie omieszkał również z niego zeskoczyć). Przeskoczył także przez otwarty Tower Bridge w Londynie.

(Źródło: www.static.co.uk)

(Źródło: www.static.co.uk)

Travis Pastrana – ikona Freestyle-Motocrossu, przywitał Nowy Rok 2010 bijąc rekord świata w długości skoku samochodem rajdowym. Przed wielotysięczną publicznością, za kierownicą rajdowego Subaru oczywiście sygnowanego znakiem Czerwonego Byka „przeleciał” 76 m nad wodą. To komercyjne show niewątpliwie nie miało nic wspólnego ze sportem. Podczas widowiska wypromowane zostało nowe hasło firmy: „No limits” – „żadnych ograniczeń”, dotychczasowe „Red Bull doda Ci skrzydeł”, wydawało się bardziej umiarkowane.

Źródło: www.redbull.com

Kolejny zarzut Pawłuckiego jest równie mocny i niepokojący: „*Sporty ekstremalne prowadzą do jeszcze jednej perspektywy, związanej z ponowoczesnym światem technomuzyki, horrorów, pornografii i narkotyków, światem, w którym jego uczestnik doświadcza ustawicznej, intensywnej ekstazy niszczącej zarazem naturalną strukturę swego doświadczenia: staje się on kolekcjonerem doświadczeń odrealnionych*³⁶”

Do krytyki dołącza się także Waław Pertyński³⁷ – dr AWF, wieloletni żeglarz, uznając sporty ekstremalne nie za akt odwagi, rozumianej jako świadomej, męskiej postawy wobec niebezpieczeństwa, lecz jako akt brawury – lekceważenia niebezpieczeństwa. „*Taka niepoważna zabawa ze skądinąd poważnym uczuciem uczy postrzegania niebezpieczeństwa jako czegoś nierealnego i budowania ‘kreskówkowego’ spojrzenia na życie i świat, co nierzadko graniczy z prawdziwą paranoją*”

Kolejny zarzut³⁸ dotyczy zagrożeń i wypadków powodowanych przez „łowców wrażeń”. „*Bo u sprawcy, a zarazem często ofiary takich katastrof, ktoś dopuścił się wytworzenia potrzeby silnych wrażeń i ukształtował przekonanie, że ma on do nich prawo, ba, że jeśli z tego prawa nie korzysta - jest tchórzem, zacofańcem i w ogóle ubocznym produktem ewolucji.*”

Powyższa krytyka wydaje się słuszna, jest także podzielana przez sporą część społeczeństwa. Jako przykład warto przytoczyć hasło Policji, bardzo dosadne, (dla motocyklistów wręcz oburzające) ostrzegające przed nadchodzącym sezonem na dwa kółka: „*Idzie wiosna – będą warzywa*”.

2.9. Argumenty przemawiające za uprawianiem sportów ekstremalnych

Wydaje mi się jednak, że postrzeganie jedynie negatywnych stron sportów ekstremalnych i traktowanie niektórych potrzeb jako sztuczne jest sporym uproszczeniem. Chciałbym przedstawić kilka kontrargumentów i spróbuję stanąć w obronie ekstremalnych aktywności.

1. Zarzut komercjalizacji dotyczy w podobnym, jeśli nie jednakowym stopniu sportów zawodniczych, amatorskich jak i ekstremalnych. Niemożliwym jest, aby tak popularna i widowiskowa sfera działalności ludzkiej jak sporty ekstremalne oparła się bezwzględny mechanizmom rynkowym i medialnym.

2. Uprawianie dla własnej przyjemności, dla własnego ciała i własnego „ducha”.

³⁶ Pertyński W., „Jeszcze raz o tzw. sportach ekstremalnych”, Sport Wyczynowy 2006, nr 3-4, s. 106 - 108

³⁷ Ibidem, s. 106 - 108

³⁸ Ibidem, s. 106 - 108

3. Rywalizacja z samym sobą, dla samodoskonalenie siebie.
4. Skuteczny sposób na rozładowanie agresji.
5. Forma terapii dla przestępców i narkomanów.
6. Skuteczne propagowanie sportu w czasach, gdy brak lub niedostatek aktywności fizycznej jest przyczyną wielu problemów społecznych.

Spróbujmy przyjąć perspektywę amatorów ekstremalnych aktywności – z ich punktu widzenia równie krytycznie można postrzegać sporty zawodnicze. Wyczynowiec jest uzależniony od szeregu specjalistów: począwszy od trenerów, przez dietetyków, lekarzy, masażyistów, psychologów, po menedżerów i speców od public relations. Co więcej – start w zawodach niemożliwy jest bez ogromnej ilości profesjonalnego sprzętu – nasza mistrzyni olimpijska z Vancouver, Justyna Kowalczyk zabrała ze sobą 60 par nart i setki rodzajów smarów. Ciężar odpowiedzialności za sukces w zawodach przesuwają się stopniowo z zawodnika na sprzęt i zaplecze. Czy istnieje większe wypaczenie sportu, niż takie, kiedy zamiast tężyzny fizycznej ludzkiego ciała, zwycięstwo na arenie zmagani sportowych odnosi światowy wyścig technologiczny?

Zupełnie osobnym punktem krytyki jest niemal powszechne stosowanie środków dopingujących. Czym bowiem jest skutecznie wypromowane przez producentów, przypisywane sportowcom ekstremalnym masowe spożycie popularnych „energy-drinków” w porównaniu z zażywaniem sterydów anabolicznych, przyjmowaniem hormonów przeciwnych płci, transfuzje krwi, a nawet zachodzenie w ciążę krótko przed startem i usuwanie jej tuż po, w celu zwiększenia osiągnięć swojego organizmu?

Rozdział 3.

Metodologia badań własnych

3.1. Uzasadnienie podjęcia tematu

Tematyka sportów ekstremalnych jest mi w pewnym sensie bliska, ponieważ od pięciu lat zajmuję się motocrosem, który jest połączeniem moich dwóch pasji: sportu i motocykli. Możliwość poszerzenia wiedzy i przeprowadzenia badań naukowych w obszarze sportów ekstremalnych jest dla mnie atrakcyjna nie tylko jako dla socjologa, lecz również sportowca i amatora motocrossu

Natomiast jako badacz starałem się zachować neutralne nastawienie do tego tematu na każdym etapie powstawania tej pracy. Sporty ekstremalne to już nie tylko świat wielkich sław widzianych z zagranicznej telewizji, na filmach i w internecie, lecz zajęcie szerokiej grupy osób pochodzących z różnych warstw społecznych. Uważam, że zjawisko coraz większej popularności sportów ekstremalnych powinno doczekać się szczegółowej, dogłębnej, interdyscyplinarnej analizy.

3.2. Przedmiot, cel i konceptualizacja badań empirycznych

Celem przeprowadzonych badań jest socjologiczna analiza motocrossu jako jednego ze sportów ekstremalnych, wskazanie różnic między klasycznymi formami uprawiania sportu a ich ekstremalnymi odmianami, a także określenie roli i wpływu tych aktywności na styl życia na przykładzie amatorów i zawodników tej dyscypliny. Przeprowadzone przeze mnie badania mają charakter eksploracyjny, dlatego też nie przedstawiam kategoriowych wniosków.

3.3. Metodyka i przebieg badań

3.3.1. Metoda badawcza

Podstawową techniką zdobywania danych metodą ilościową są badania sondażowe³⁹. Badanymi są zazwyczaj pojedyncze jednostki. Badania sondażowe prowadzone są głównie w dużych populacjach. Warunkiem rzetelności badań prowadzonych tą techniką jest reprezentatywny dobór próby.

Główną zaletą tej techniki, jest możliwość szybkiego dotarcia do bardzo dużych prób, Wadą jest przede wszystkim fakt, iż badania sondażowe bywają powierzchowne.

³⁹ Babbie E, 2003, *Badania społeczne w praktyce*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, s. 268-302.

Badania sondażowe zostały prowadzone są w formie:

- Kwestionariusza do samodzielnego wypełnienia
- Kwestionariusza wypełnianego przez ankietera
- Sondażu telefonicznego, który często wspomagany jest przez systemy komputerowe
CATI – computer assisted telephone interviewing
CAPI- computer assisted personal interviewing

W dobie Internetu powszechne stały się sondaże w sieci:

CAWI – computer assisted web interviewing

Ze względu na duże rozmieszczenie przestrzenne oraz utrudniony dostęp do potencjalnych respondentów zdecydowałem przeprowadzić badanie metodą sondażu internetowego. Dodatkowo dwadzieścia trzy spośród pięćdziesięciu ankiet rozdałem zawodnikom podczas zawodów motocrossowych na torze w Winowie (powiat opolski). Zastosowany przeze mnie dobór próby miał zatem charakter celowy.

3.3.2. Przebieg badań

Badania rozpocząłem od przeprowadzenia pilotażu na grupie znajomych, po którym dodałem trzy pytania do kwestionariusza.

Ze względu na ograniczony dostęp do osób jeżdżących gdzieś w trudno dostępnym terenie, postanowiłem przeprowadzić badania w formie sondażu internetowego. Założyłem witrynę internetową: www.badaniamx.prv.pl, na której zamieściłem kwestionariusz badań, a po zakończeniu badań również wyniki.

Zarejestrowałem się na najpopularniejszym forum internetowym motocrossu w Polsce: www.forum.motox.com.pl i wysłałem prośby o udział w moim badaniu do osób, które wykazały aktywność na forum w ciągu ostatniego tygodnia. Poziom zwrotów ankiet był dla mnie w pełni satysfakcjonujący i wyniósł ok. 70%.

Drugą połowę badań zrealizowałem podczas zawodów motocrossowych na torze w Winowie k/Opola w maju i czerwcu 2011. Nie przeprowadzałem wywiadów kwestionariuszowych w dniu imprezy, gdyż prawdopodobnie nikt nie poświęciłby mi kilku minut, myślę, że sam również odmówiłbym udziału, dlatego rozdawałem zaproszenia do odwiedzenia mojej strony i wzięcia internetowej i wypełnienia kwestionariusza. W tym przypadku poziom zwrotów był znacznie niższy.

3.4. Problemy badawcze

Problem główny: *Dlaczego amatorzy i zawodnicy uprawiają motocross i jak postrzegają tę dyscyplinę sportową* podzieliłem na sześć następujących problemów szczegółowych:

- 1) Czy zawodnicy i amatorzy postrzegają motocross jako dyscyplinę sportową czy raczej rekreacji lub hobby?
- 2) Czym różnią się sporty ekstremalne od innych, tradycyjnych dyscyplin sportowych?
- 3) Jak motocrossowcy postrzegają ryzyko towarzyszące uprawianiu tej aktywności.
- 4) Czy staż sportowca, rozumiany jako zdobyte doświadczenie, umiejętności wpływają na postrzeganie go w kategorii ekstremalnego?
- 5) Czy możliwe jest wyodrębnienie stylu życia sportowców ekstremalnych na podstawie posiadania specyficznego systemu wartości, sposobu spędzania czasu wolnego oraz zachowań konsumenckich?
- 6) W jakim stopniu ekstremalna aktywność determinuje styl życia?

3.5. Zmienne i wskaźniki

<i>Zmienne niezależne</i>	<i>Kategorie</i>	<i>Wskaźniki</i>
Płeć	1 – mężczyzna 2 – kobieta	
Wiek	Wpisać rok urodzenia	
Stan cywilny	1 – kawaler/panna 2 – żonaty/mężatka 3 – separacja 4 – wdowiec/wdowa	
Dzieci	1 – nie posiada 2 – posiada (ile)	
Wykształcenie	1 – podstawowe 2 – gimnazjalne 3 – zasadnicze 4 – średnie 5 – wyższe	
Miejsce zamieszkania	wieś miasto do 10 tys miasto 20-100 tys miasto 100-500 tys miasto > 500 tys.	
Typ osobowości	a) Melancholik b) Flegmatyk c) Choleryk d) Sangwinik e) trudno powiedzieć	a) <i>refleksyjność, powściągliwość, nieśmiałość</i> b) <i>powaga, ostrożność, bierność</i> c) <i>impulsywność, aktywność, drażliwość</i> d) <i>towarzyskość, otwartość, beztrojska</i>
Źródło utrzymania	1 - praca stała 2 - praca dorywcza 3 - stypendia 4 - pomoc rodziców/rodziny 5 – inwestycje (odsetki)	

Dochody w skali roku	1 - < 12 000 2 - 12 000 – 24 000 3 - 24 000 – 36 000 4 - 36 000 – 48 000 5 - 48 000 – 60 000 6 - 60 000 – 100 000 7 - > 100 000	
Zadowolenie z dochodów	Skala od 1 do 5	1- zdecydowanie niezadowolony 2- raczej niezadowolony 3- trudno powiedzieć 4- raczej zadowolony 5- zdecydowanie zadowolony
Zmienne zależne	Kategorie	Wskaźniki
Ogólne zainteresowanie sportem	Subiektywna deklaracja: Skala od 1-5	1- brak zainteresowania 5- silne zainteresowanie
Częstotliwość uprawiania sportu (dotyczy sportu ekstremalnego w sezonie, gdy istnieją warunki do uprawiania danej dyscypliny)	codziennie 4-5 razy w tygodniu 2-3 razy w tygodniu 1 raz w tygodniu Rzadziej	
Praktykowanie treningu	Tak Nie	Poziom profesjonalizacji Zaangażowanie w dyscyplinę
Przynależność do organizacji sportowych	Tak Nie	
Stopień zaawansowania, poziom umiejętności	< rok 1-2 lata 3-5 lat >5 lat	< 1 rok – początkujący 1-2 lata – średnio zaawansowany 3-5 zaawansowany > 5 lat – profesjonalista
Subiektywna ocena umiejętności	- Początkujący - Średnio zaawansowany - Zaawansowany - Profesjonalista	
Cechy sportów ekstremalnych	- wysoki stopień ryzyka utraty zdrowia - wysoki stopień utraty życia - silne emocje, przeżycia - rywalizacja z samym sobą, ze swoimi ograniczeniami/strachem - rywalizacja z innymi - ponadprzeciętne umiejętności sportowca - częsty, intensywny trening - aktywność w niebezpiecznych warunkach, środowisku naturalnym - widowiskowość	
Postrzeganie uprawianych dyscyplin za ekstremalne	Subiektywne określenie ryzyka utraty zdrowia (1-5)	1-2 nieekstremalne, niski stopień ryzyka
	Subiektywne określenie ryzyka utraty życia (1-5)	3- umiarkowane, średni stopień ryzyka 4-5 ekstremalne, wysoki i bardzo wysoki poziom ryzyka
Związek ryzyka z terenem uprawiania	Skala związku (1-5)	1 – brak związku 2 – słaby związek 3 – umiarkowany związek 4 – silny związek 5 – bardzo silny związek

Stosowanie dodatkowego zabezpieczenia	1 – Tak 2 – Nie	
Emocje towarzyszące uprawianiu dyscypliny	Strach Poczucie wolności, braku ograniczeń Samospelnienie Satysfakcja Inne	
Powody uprawiania	1. dbałość o zdrowie 2. spotkania z innymi ludźmi 3. poprawienie figury, dbałość o wygląd 4. przyjemności płynące z ruchu ciała 5. obcowanie z naturą, przyrodą 6. odprężenie po pracy zawodowej 7. poprawa sprawności fizycznej 8. źródło nowych wrażeń 9. aktualna moda 10. rywalizacja w sprawności z innymi 11. oderwanie się od zajęć domowych 12. jako zalecenie lekarza 13. źródło pieniędzy 14. inny powód, jaki?	
Spędzanie czasu wolnego	- Oglądanie telewizji - Słuchanie radia - Komputer, Internet - Uprawianie sportów - Hobby, zainteresowania - Kino, koncerty, wystawy - Muzea, Opera, Galerie sztuki - zakupy (jako sposób spędzania czasu) - Puby, dyskoteki, imprezy	
Wydatki na sport na tle innych wydatków i dochodów	Wydatki związane ze sportem miesięcznie/rocznie	
Motywy zakupu sprzętu i odzieży sportowej	1. Zużycie sprzętu 2. Wymiana na sprzęt lepszej jakości 3. Chęć posiadania najnowszego sprzętu 4. Z powodu przecen i okazji 5. Chęć zaimponowania innym 6. Zmieniająca się moda 7. inne, jakie	
Charakterystyka dokonywanych wyborów	własna wiedza na temat produktu wiedza z literatury, mediów opinia innych opinia i rady sprzedawcy korzystna/promocyjna cena	
Hierarchia wartości	Rodzina Zdrowie fizyczne i samopoczucie Sukces zawodowy Pieniądze, dobrobyt finansowy Sława, popularność Wartości religijne, zbawienie Szacunek innych Sprawność fizyczna, kondycja Uroda, wygląd zewnętrzny Przyjemności Życie pełne wrażeń, przygód, doznań Wykształcenie	

3.6. Hipotezy badawcze

H1: Większość osób uprawia sporty ekstremalne przede wszystkim dla przyjemności i dlatego

pojęcie to jest najbliższe definicji hobby bądź rekreacji.

H2: Główne różnice: wyższy poziom ryzyka, mocniejsze emocje, inne powody uprawiania.

H3: Motocrossowcy dostrzegają podwyższony poziom ryzyka utraty zdrowia towarzyszącego uprawianiu tej aktywności, natomiast ryzyko utraty życia uznają za znikome.

H3: Im większe doświadczenie, zaangażowanie tym rzadsze postrzeganie dyscypliny jako ekstremalnej.

H4: Im większe zaangażowanie w dyscyplinę, tym bardziej staje się ona determinantem stylu życia sportowców.

H5: Im większe zaangażowanie w dyscyplinę tym większe podporządkowanie stylu życia tej dyscyplinie.

3.7. Narzędzia badawcze

W badaniu wykorzystałem ankietę internetową oraz wywiad kwestionariuszowy.

Narzędzie zamieściłem w załączniku.

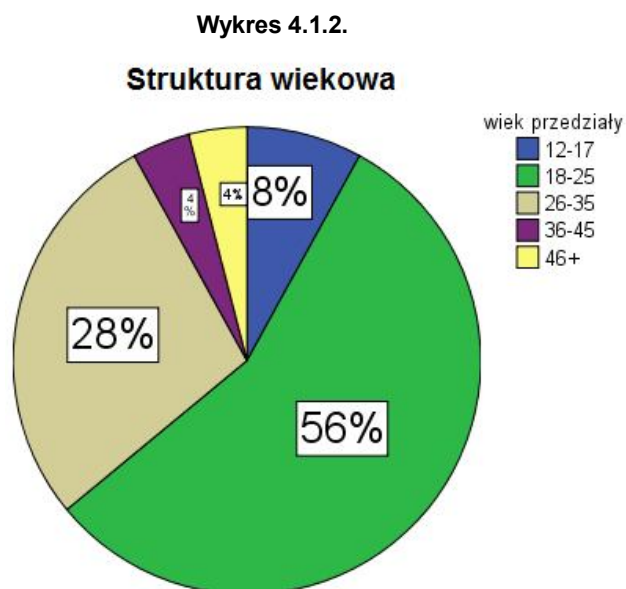
3.8. Metodyka przetwarzania danych empirycznych kwestionariuszy

Dane pierwotne zakodowałem i opracowałem w programie SPSS v.14.

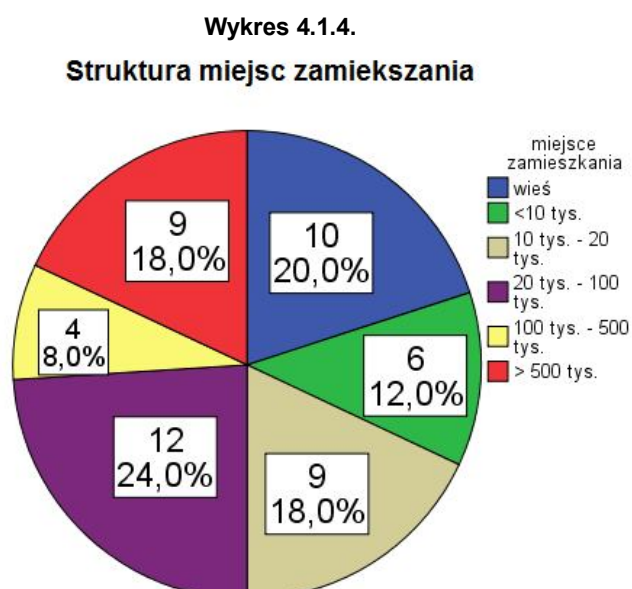
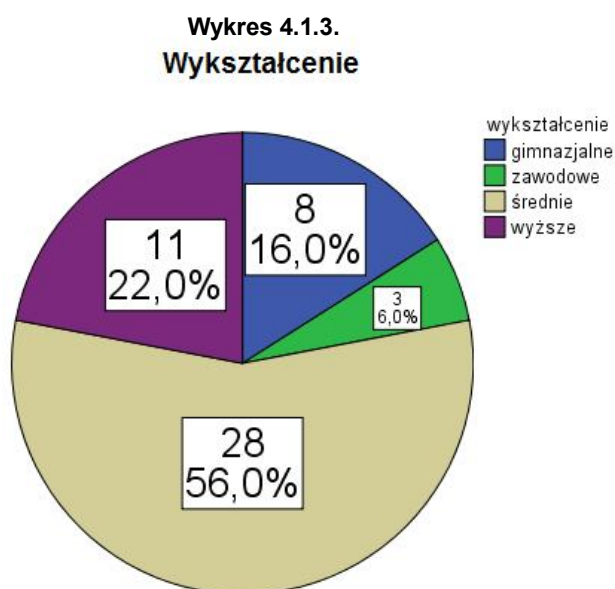
Rozdział 4.

Analiza wyników badań własnych

4.1. Analiza badanej społeczności

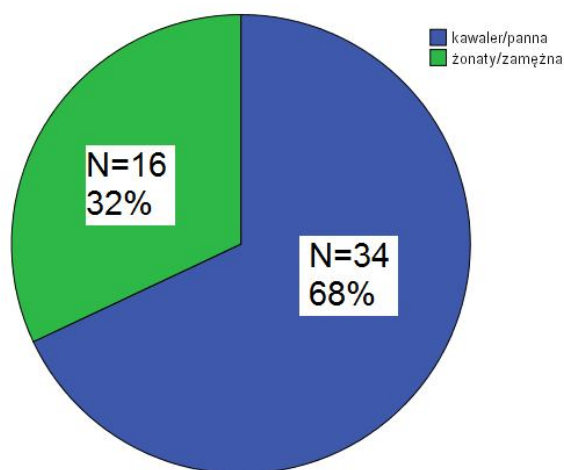

Zdecydowaną większość badanych stanowią mężczyźni. 28 punktów procentowych udziału kobiet w moich badaniach, to efekt doboru celowego, zależało mi na dotarciu nawet do niewielkiej grupy kobiet, aby móc przeprowadzić chociażby fragmentaryczne badania porównawcze. W rzeczywistości odsetek kobiet w całej populacji zajmującej się motocrossem jest znacznie niższy. W populacji badanej dominują ludzie młodzi – niemal 2/3 badanych nie ukończyła 25 roku życia. Również w tym przypadku podkreślić należy skutek metody doboru próby: zarówno wśród internautów jak i uczestników zawodów motocrossowych dominują młodzi.

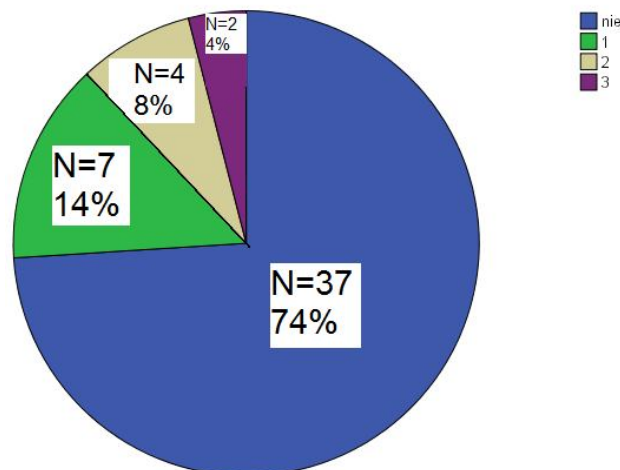

Co piąta badana osoba legitymuje się wykształceniem wyższym, ponad połowa średnim, co należy wiązać z wiekiem badanych, znaczna część spośród nich nie ukończyła jeszcze swojego procesu edukacji – świadczą o tym także dochody nie przekraczające 12 tys. zł rocznie, a więc większość badanych utrzymywana jest jeszcze przez rodziców/opiekunów. Populacja jest silnie zróżnicowana pod względem miejsca zamieszkania, najmniej liczną grupę stanowią mieszkańcy największych miast – przypuszczam, że życie w dużym mieście nie sprzyja uprawianiu motocrossu, ponieważ znaczna część motocykli crossowych nie posiada homologacji drogowej, co utrudnia dotarcie w docelowy teren, poza tym nie bez znaczenia jest kwestia posiadaniu garażu.

Wykres 4.1.5. stan cywilny

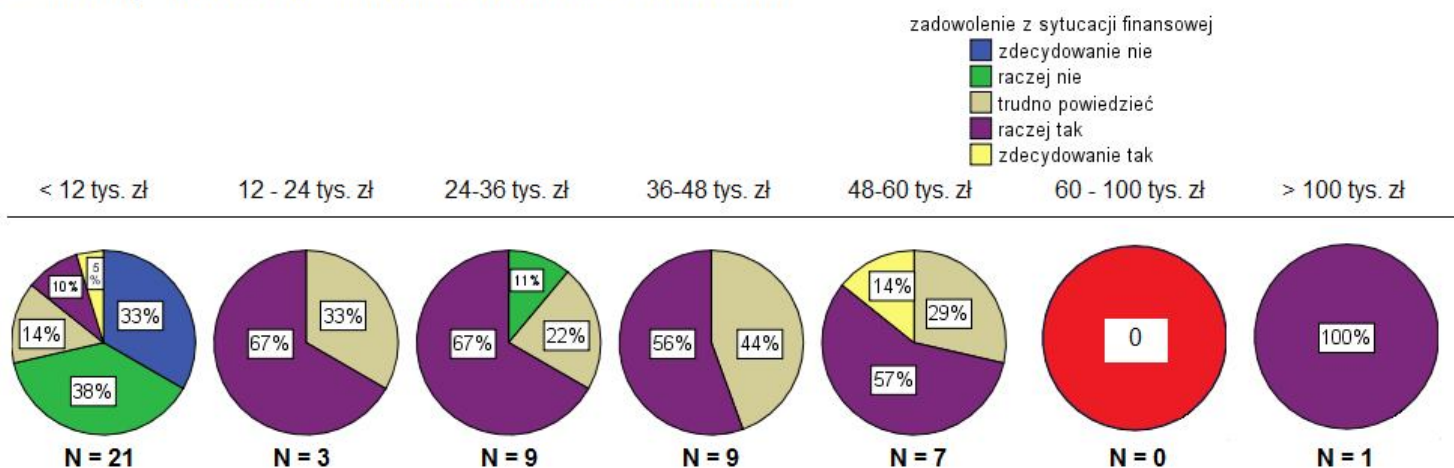
Wykres 4.1.6. posiadanie dzieci

Dominują osoby bezdzietne, kawalerowie/panny. Sporty ekstremalne kojarzą się ze stylem życia nowoczesnych singli i w ten sposób są prezentowane przez media, okazuje się jednak, że mogą być atrakcyjne dla znacznie szerszego grona.

Wykres 4.1.7.

Dochoy całkowite (roczne) i zadowolenie z dochoy

Otrzymany obraz poziomu zadowolenia z dochodów nie jest przypadkowy – osoby, których dochód roczny nie przekracza 12 tys. zł rocznie to osoby utrzymywane jeszcze przez rodziców. W pozostałych przedziałach dominują osoby zadowolone z dochodów, oznacza to, że ich sytuacja finansowa jest wystarczająca dobra, aby uprawiać nie najtańszy przecież motocross.

4.2. Sport ekstremalny: hobby, rekreacja, czy sport?

W części teoretycznej wspomniałem o problemie umiejscowienia kategorii ekstremalnych aktywności w socjologicznej strukturze sportu. Analizując poszczególne wskaźniki, trudno jednoznacznie stwierdzić, do której grupy powinien zaliczać się sport ekstremalny.

Tabela 4.2.1. Płeć a ogólny poziom zainteresowania sportem

		Ogólny poziom zainteresowania sportem				Ogółem	
			słabe zainteresowanie	średnie zainteresowanie	silne zainteresowanie	bardzo silne zainteresowanie	
płeć	kobieta	N	0	1	3	10	14
		%	0%	7,1%	21,4%	71,4%	
	mężczyzna	N	1	6	18	11	36
		%	2,8%	16,7%	50,0%	30,6%	
Ogółem		N	1	7	21	21	50
		%	2,0%	14,0%	42,0%	42,0%	100,0%

Powyższa tabela przedstawia interesującą sytuację. Jak wiadomo z innych badań i z obserwacji życia codziennego - mężczyźni wykazują znacznie wyższe zainteresowanie sportem niż kobiety. Tymczasem wśród sportowców ekstremalnych proporcje te są niemal odwrotne – silne i bardzo silne zainteresowanie sportem wśród kobiet deklaruje ponad 90% spośród nich, a co piąty mężczyzna określa swoje zainteresowanie zaledwie jako średnie. Zatem kobiety w motocrossie odzwierciedlają modny wizerunek „*sportswomen*”. Mężczyźni natomiast częściej postrzegają swoją ekstremalną aktywność hobbystycznie, mimo, że jak wynika z poniższej tabeli - wyżej oceniają swoje umiejętności w tej dyscyplinie.

Tabela 4.2.2. Płeć a poziom umiejętności w dyscyplinie

		Poziom umiejętności w dyscyplinie				Ogółem	
			średnio-zaawansowany	zaawansowany	profesjonalista		
płeć		N	początkujący				
	kobieta	N	3	8	3	0	14
		%	21,4%	57,1%	21,4%	,0%	
	mężczyzna	N	4	17	14	1	36
		%	11,1%	47,2%	38,9%	2,8%	
Ogółem		N	7	25	17	1	50
		%	14,0%	50,0%	34,0%	2,0%	100,0%

Na sportowe podejście kobiet do motocrossu wskazuje także poniższa tabela – wszystkie uczestniczki badania stosują jakąkolwiek formę treningu, aby możliwie profesjonalnie doskonalić swoje umiejętności.

Tabela 4.2.4. płeć a stosowanie treningu

		stosowanie treningu		Ogółem	
			tak	nie	
płeć	kobieta	N	14	0	14
		%	100,0%	,0%	
	mężczyzna	N	28	8	36
		%	77,8%	22,2%	
Ogółem		N	42	8	50
		%	84,0%	16,0%	100,0%

Tabela 4.2.5. płeć a przynależność do klubu/zrzeszenia

		Czy przynależy do klubu/zrzeszenia		Ogółem	
			tak	nie	
płeć	kobieta	N	1	13	14
		%	7,1%	92,9%	
	mężczyzna	N	14	22	36
		%	38,9%	61,1%	
Ogółem		N	15	35	50
		%	30,0%	70,0%	100,0%

O ile bardzo wysoki odsetek trenujących zarówno wśród kobiet jak i mężczyzn sygnalizuje silną profesjonalizację – a więc sportowy charakter, o tyle niski stopień przynależności klubowej wskazuje raczej na zajęcie rekreacyjne, hobbystyczne.

Za sportowym charakterem motocrossu przemawia również wysoki częstotliwość uprawnia tej dyscypliny. Sportowe podejście kolejny raz silniej widać wśród kobiet.

Tabela 4.2.6. Płeć a częstotliwość uprawiania sportu

		Częstotliwość uprawiania sportu					Ogółem	
			codziennie	4-5 razy w tygodniu	2-3 razy w tygodniu	1 raz w tygodniu	rzadziej niż raz w tygodniu	
Płeć	kobieta	N	1	7	3	3	0	14
		%	7,1%	50,0%	21,4%	21,4%	,0%	
	mężczyzna	N	0	4	18	13	1	36
		%	,0%	11,1%	50,0%	36,1%	2,8%	
Ogółem		N	1	11	21	16	1	50
		%	2,0%	22,0%	42,0%	32,0%	2,0%	100,0%

Tabela 4.2.7. Wykształcenie a częstotliwość uprawiania sportu

		Częstotliwość uprawiania sportu					Ogółem	
			codziennie	4-5 razy w tygodniu	2-3 razy w tygodniu	1 raz w tygodniu	rzadziej niż raz w tygodniu	
wykształcenie	gimnazjalne	N	1	1	3	2	1	8
		%	12,5%	12,5%	37,5%	25,0%	12,5%	
	zawodowe	N	0	0	1	2	0	3
		%	,0%	,0%	33,3%	66,7%	,0%	
	średnie	N	0	9	10	9	0	28
		%	,0%	32,1%	35,7%	32,1%	,0%	
	wyższe	N	0	1	7	3	0	11
		%	,0%	9,1%	63,6%	27,3%	,0%	
Ogółem		N	1	11	21	16	1	50
		%	2,0%	22,0%	42,0%	32,0%	2,0%	100,0%

Tabela 4.2.8. Wiek a poziom umiejętności w dyscyplinie

		Poziom umiejętności w dyscyplinie				Ogółem	
			początkujący	średnio-zaawansowany	zaawansowany	profesjonalista	
wiek przedziały	12-17	N	1	3	0	0	4
		%	25,0%	75,0%	,0%	,0%	
	18-25	N	6	17	4	1	28
		%	21,4%	60,7%	14,3%	3,6%	
	26-35	N	0	3	11	0	14
		%	,0%	21,4%	78,6%	,0%	
	36-45	N	0	1	1	0	2
		%	,0%	50,0%	50,0%	,0%	
	46+	N	0	1	1	0	2
		%	,0%	50,0%	50,0%	,0%	
Ogółem		N	7	25	17	1	50
		%	14,0%	50,0%	34,0%	2,0%	100,0%

Poziom umiejętności należy łączyć z wiekiem – najwyższy odsetek sportowców zaawansowanych występuje w grupie 26-35 lat, wyższy jest także w grupie wiekowej 36-45

niż 18-25. Przyczyną tego zjawiska jest najprawdopodobniej rola zdobytego doświadczenia, gdyż uprawianie motocrossu na wysokim poziomie wymaga wprawy. Z powyższej tabeli wynika jeszcze jeden aspekt, mianowicie taki, że motocross to zajęcie dla ludzi młodych. Powyżej granicy 26 roku życia, żaden z respondentów nie deklaruje, że jest początkującym. Można więc wnioskować, że swoją przygodę z motocrossem rozpoczął znacznie wcześniej.

4.3. Sport ekstremalny a sport tradycyjny – różnice

Tabela 4.3.1a. Poziom ryzyka utraty zdrowia w sportach ekstremalnych

		N	%
Ważne	bardzo niski	1	2,0
	niski	2	4,0
	średni	20	40,0
	wysoki	19	38,0
	bardzo wysoki	8	16,0
	Ogółem	50	100,0

Tabela 4.3.1b. Poziom ryzyka utraty życia w sportach ekstremalnych

		N	%
Ważne	bardzo niski	9	18,0
	niski	28	56,0
	średni	6	12,0
	wysoki	7	14,0
	bardzo wysoki	0	0
	Ogółem	50	100,0

Wysokie ryzyko to najważniejszy element definicji sportów ekstremalnych, kwestia zasadnicza w odróżnieniu tej kategorii od innych dyscyplin sportowych. Tymczasem stopień ryzyka związany z uprawianiem sportów ekstremalnych określony przez respondentów wydaje mi się sporym zaskoczeniem – jest znacznie niższy niż się spodziewałem. Czy zatem owo ryzyko jest „przereklamowane”, służy rozgłosowi medialnemu i jest jedynie świetnym chwytem marketingowym? Wydaje mi się, że nie. Otóż poziom akceptowalnego ryzyka w sportach ekstremalnych ustalany jest przez samych sportowców - to oni dozują dawkę adrenaliny podejmując się pewnego wyzwania lub zwyczajnie odpuszczając, zachowując zdrowy rozsądek – nie przekraczając owej granicy ryzyka.

Tabela 4.3.2. Stosowanie dodatkowych zabezpieczeń a poziom ryzyka utraty zdrowia w motocrossie:

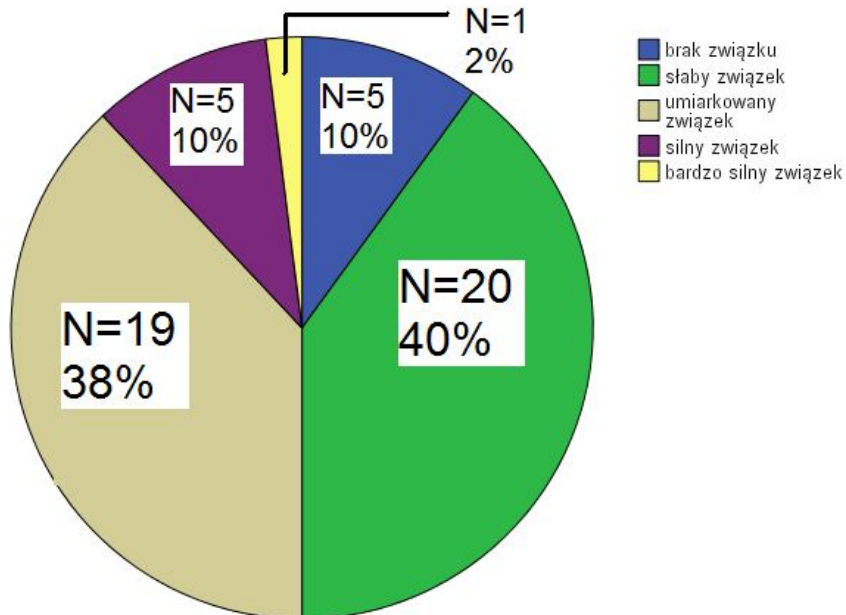
			poziom ryzyka utraty zdrowia w motocrossie					Ogółem
			bardzo niski	niski	średni	wysoki	bardzo wysoki	
stosowanie dodatkowych zabezpieczeń	Tak	Liczebność	0	1	20	10	5	36
		% z Ogółem	,0%	2,0%	40,0%	20,0%	10,0%	72,0%
	Nie	Liczebność	1	1	3	4	5	14
		% z Ogółem	2,0%	2,0%	6,0%	8,0%	10,0%	28,0%
Ogółem		Liczebność	1	2	23	14	10	50
		% z Ogółem	2,0%	4,0%	46,0%	28,0%	20,0%	100,0%

Podobnie jest z motocrossem – poziom ryzyka reguluje się dawką „gazu” czy wysokością rampy do skoku. Jeden z członków forum w podpisie każdego swojego postu

umieszcza takie stwierdzenie: „Jeśli myślisz, że masz wszystko pod kontrolą, to z pewnością nie jeździsz jeszcze odpowiednio szybko”.

Wykres 4.3.1.

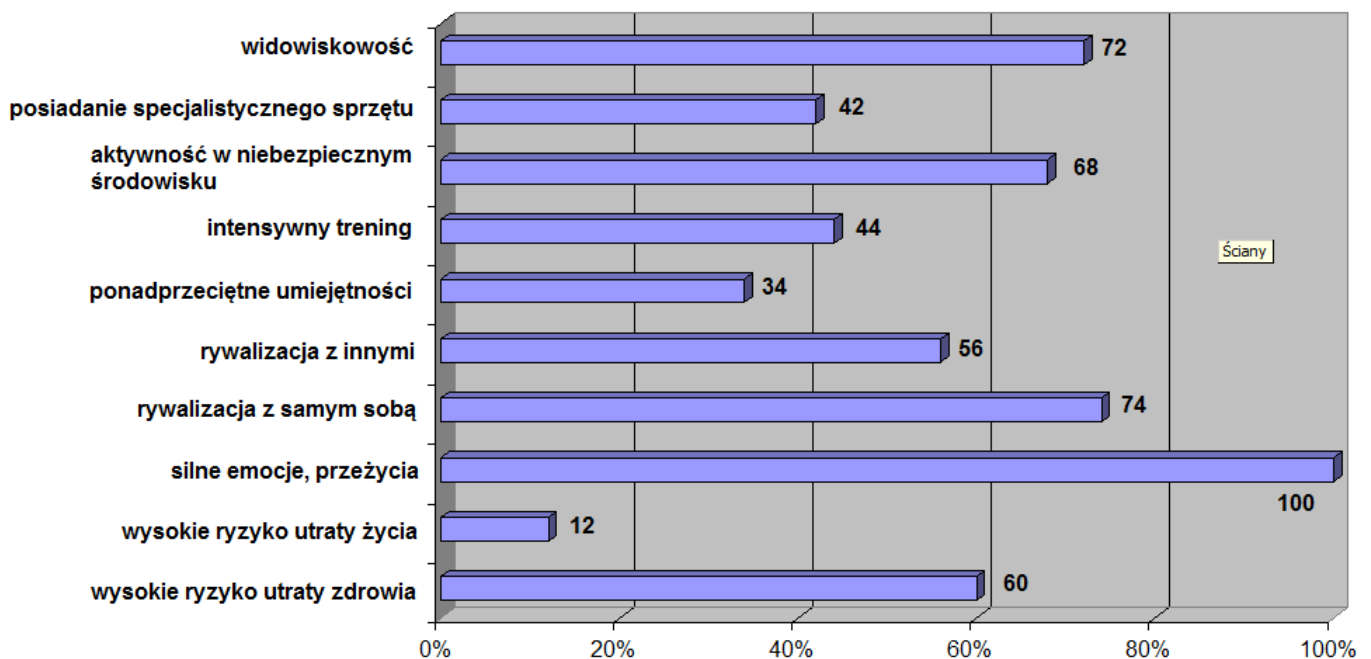
związek ryzyka z terenem uprawiania motocrossu

Połowa badanych przyznaje, iż ryzyko może być z związane z trudnością terenu. A zetem kwestię ryzyka podsumuję następująco: mimo, iż motocross jest dyscypliną powszechnie uznawaną za ekstremalną, może być uprawiany w „nieekstremalny” sposób.

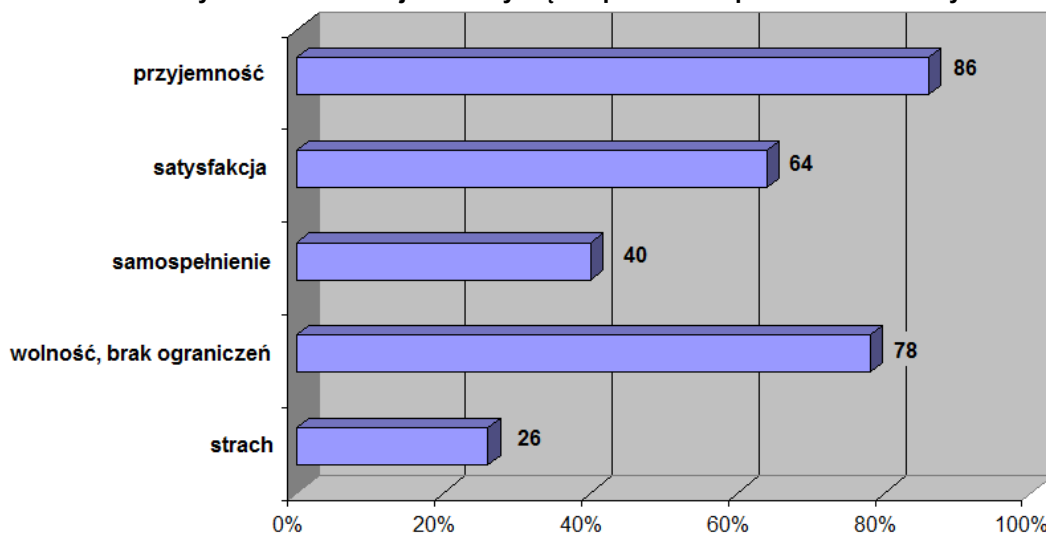
Respondenci wymieniają następujące cechy sportów ekstremalnych:

Wykres 4.3.4. Cechy sportów ekstremalnych

Sport ekstremalny nie jawi się jako szczególnie ekskluzywna aktywność, skoro mniej niż połowa respondentów nie wspomina o konieczności posiadania specjalistycznego sprzętu czy ponadprzeciętnych umiejętności. Wysoka atrakcyjność – silne przeżycia i widowiskowość łączą się z dostępnością. Zatem sport ekstremalny wydają się być poważną alternatywą dla sportu tradycyjnego. Silne emocje, których odczuwanie deklaruje 100% respondentów to:

Wykres 4.3.5. Emocje towarzyszące uprawianiu sportów ekstremalnych

Wspólnym mianownikiem dla tych pięciu emocji i modne i chwytliwe pojęcie „czucia adrenaliny”. Interesujący jest fakt, iż co czwarty sportowiec podejmuje swoje działania w strachu, którego w codziennym życiu unikamy, ponieważ jest uczuciem powszechnie postrzeganym jako negatywne. Pytanie „dlaczego jednych strach paraliżuje a innych pcha do działania pozostawiam dokładniejszej analizie psychologom.

Tabela 4.3.3a. Typ osobowości a odczuwanie strachu towarzyszące uprawianiu motocrossu

		Typ osobowości				Ogółem
		melancholik	choleryk	sangwinik	trudno powiedzieć	
Emocje towarzyszące: strach	tak	0	5	8	0	13
	nie	2	10	18	7	37
Ogółem		2	15	26	7	50

Tabela 4.3.3b. Typ osobowości a odczuwanie satysfakcji towarzyszące uprawianiu motocrossu

		Typ osobowości				Ogółem
		melancholik	choleryk	sangwinik	trudno powiedzieć	
Emocje towarzyszące: satysfakcja	tak	1	11	18	2	32
	nie	1	4	8	5	18
Ogółem		2	15	26	7	50

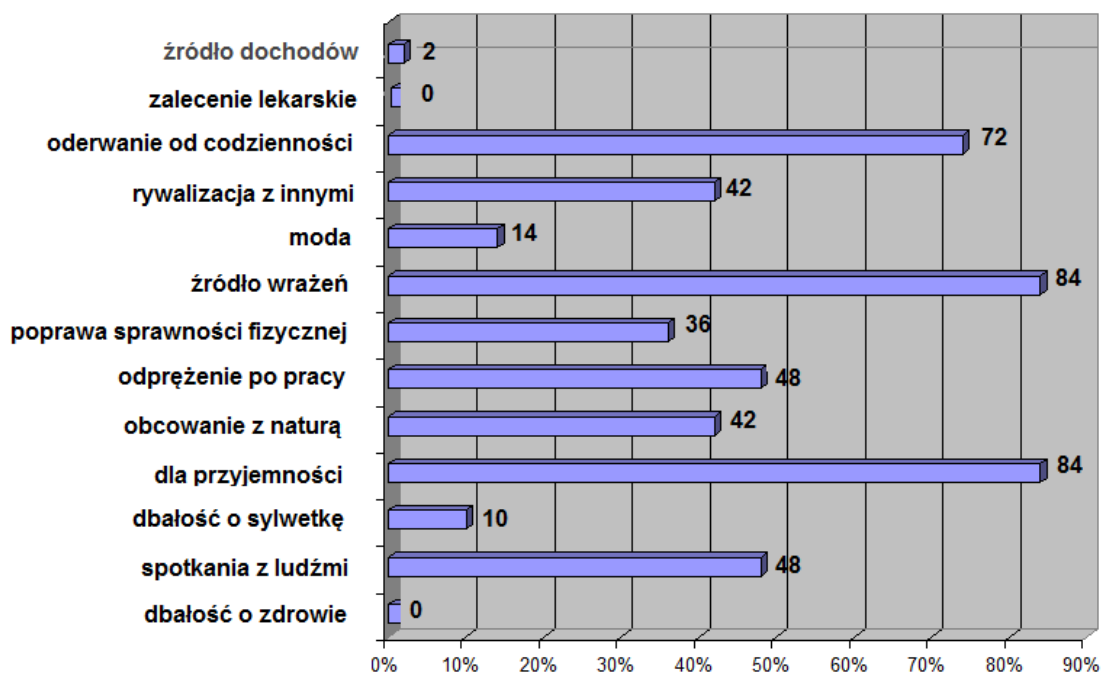
Tabela 4.3.3c. Typ osobowości a odczuwanie przyjemności towarzyszące uprawianiu motocrossu

	Typ osobowości				Ogółem
	melancholik	choleryk	sangwinik	trudno powiedzieć	
Emocje towarzyszące: tak	2	12	22	7	43
przyjemność nie	0	3	4	0	7
Ogółem	2	15	26	7	50

Żadna z badanych osób nie oceniła swojej osobowości jako najbliższej modelowi flegmatyka, melancholicy stanowią zaledwie 4% respondentów. Stąd prosty wniosek, że sporty ekstremalne są bardziej atrakcyjne dla osób z silniejszym temperamentem. Natomiast różnice między emocjami towarzyszącymi sangwinikom nie różnią się zbytnio od tych odczuwanych przez choleryków.

Z punktu widzenia socjologii ważniejsze jest pytanie: czy we współczesnym społeczeństwie ryzyka nastąpiło przewartościowanie strachu? Czy zagrożenie traktowane jest mniej poważnie, czy tak naprawdę wcale nie jest takie wysokie jak się o nim mówi?

Wykres 4.3.6. motywy uprawiania sportów ekstremalnych

Zupełnie inaczej niż w przypadku tradycyjnych dyscyplin (Wykres 1.6.) rysuje się motywacja uczestnictwa w sportach ekstremalnych:

Kompletnie bez znaczenia są wszelkie powody związane ze zdrowiem, nawet dbałość o sylwetkę jest mało istotnym powodem w grupie, w której dominują ludzie młodzi – to zdecydowanie odróżnia sport ekstremalny od jego klasycznych form. Najważniejsze motywy są isticie dionizyjskie: przede wszystkim dążenie do przyjemności, poszukiwanie wrażeń – te

elementy są również wysoko cenione w hierarchii wartości sportowców ekstremalnych (w dalszej części pracy). Ekstremalna aktywność okazuje się być okazją do spotkań towarzyskich – nie koniecznie w locie ze spadochronem czy w czasie szaleństw po bezdrożach ponieważ kontakt w takich sytuacjach jest rzecz jasna mocno utrudniony, ale warto zaznaczyć, że wspólne przeżywanie skrajnych emocji zawiązuje pozytywnie wpływa na intensywność kontaktów międzyludzkich. Dla części istotna jest również możliwość zdrowej-sportowej rywalizacji.

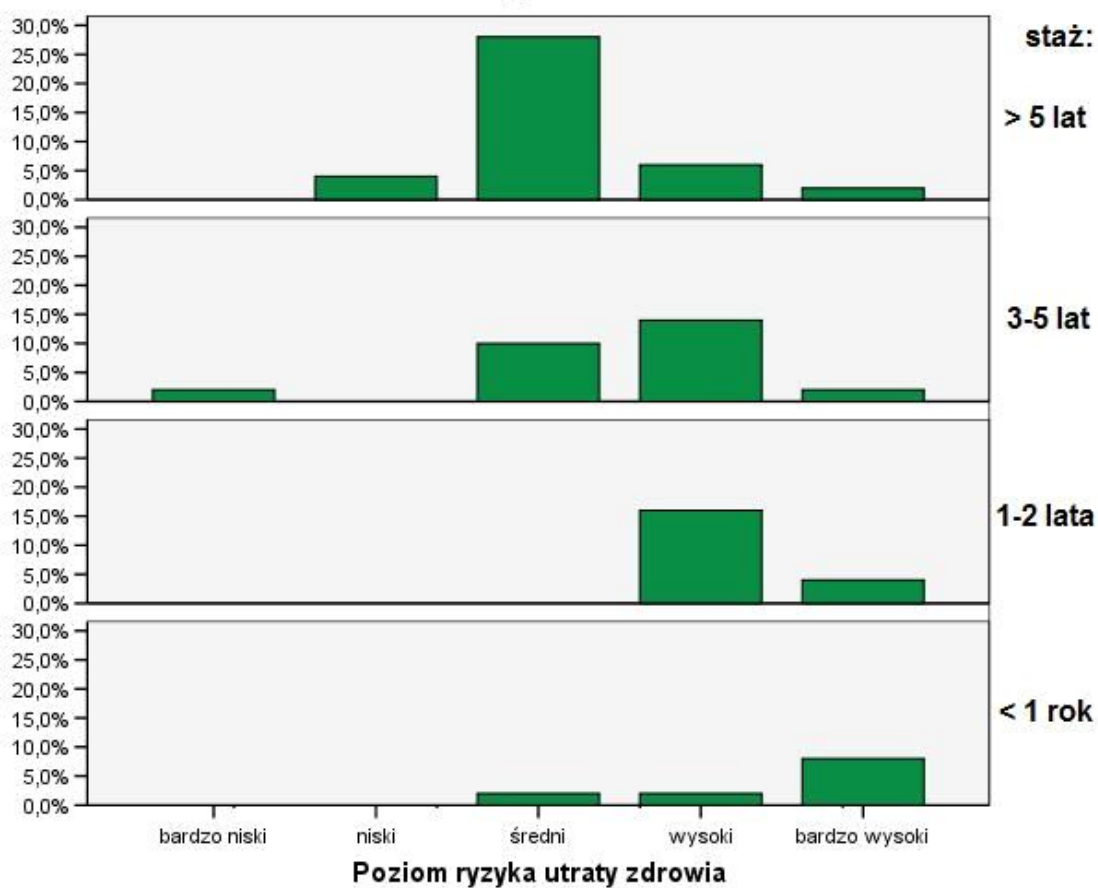
4.4. Kiedy sport ekstremalny przestaje być ekstremalny

Tabela 4.4.1. Staż (doświadczenie) a postrzeganie ryzyka w motocrossie

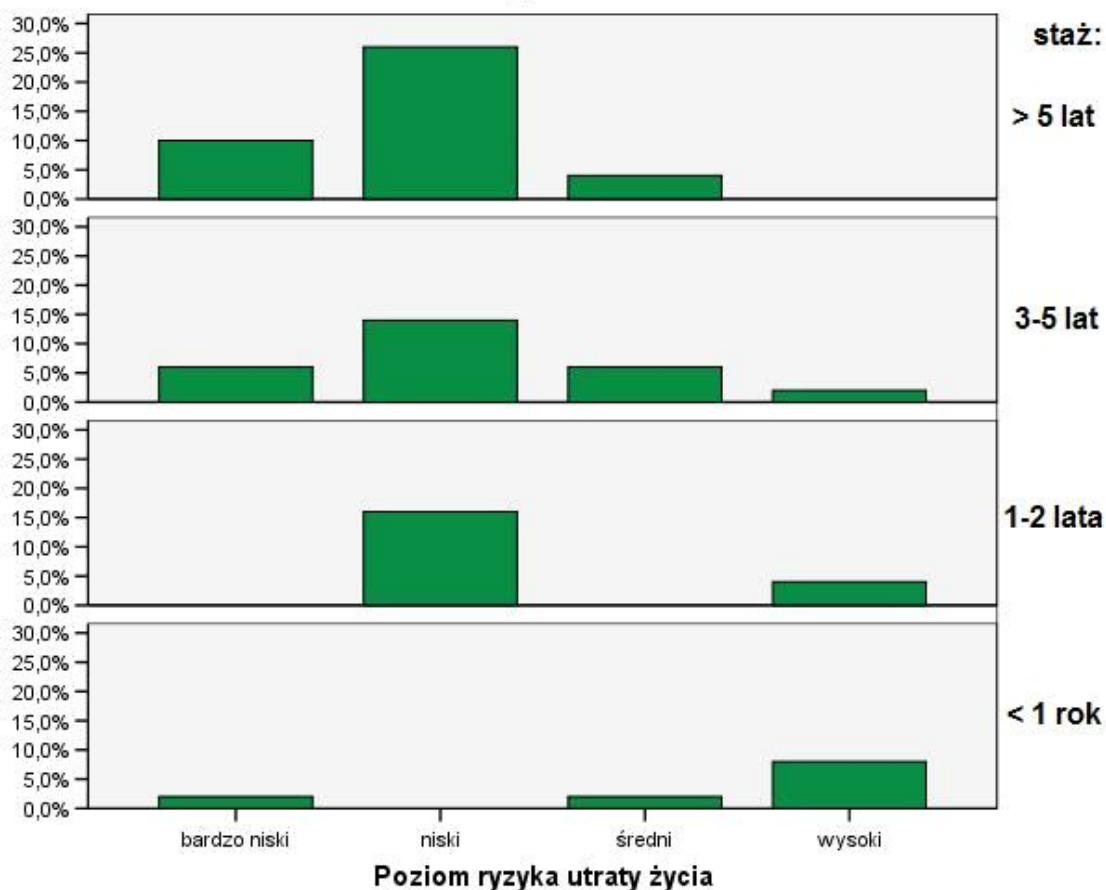
Staż		Wysokie ryzyko utraty zdrowia		Wysokie ryzyko utraty życia	
		tak	nie	tak	nie
mniej niż rok	N	5	1	4	2
	%	83%	16%	66%	33%
1-2 lata	N	10	0	1	9
	%	100%	,0%	10,0%	90,0%
3-5 lat	N	12	2	1	13
	%	85%	14%	7%	92%
powyżej 5 lat	N	3	17	0	20
	%	15%	85,0%	,0%	100,0%
Ogółem	N	30	20	6	44
	%	60%	30%	12,0%	88,0%

Powyzsza tabela moze być potwierdzeniem jednej z moich hipotez – im dluzej uprawia się daną dyscyplinę sportu ekstremalnego tym mniej ekstremalnie ją postrzegamy. Zjawisko to wydaje się mieć szersze zastosowanie, zaryzykowałbym nawet stwierdzenie, że ma ono charakter uniwersalny. Nabierając doświadczenia pewne rzeczy stają się po prostu prostsze i nie towarzyszą nam już tak silne emocje jak za pierwszym razem. Zależność tą znacznie lepiej widać na poniższych wykresach:

Wykres 4.4.1. Staż w sporcie a postrzeganie ryzyka utraty zdrowia w motocrossie

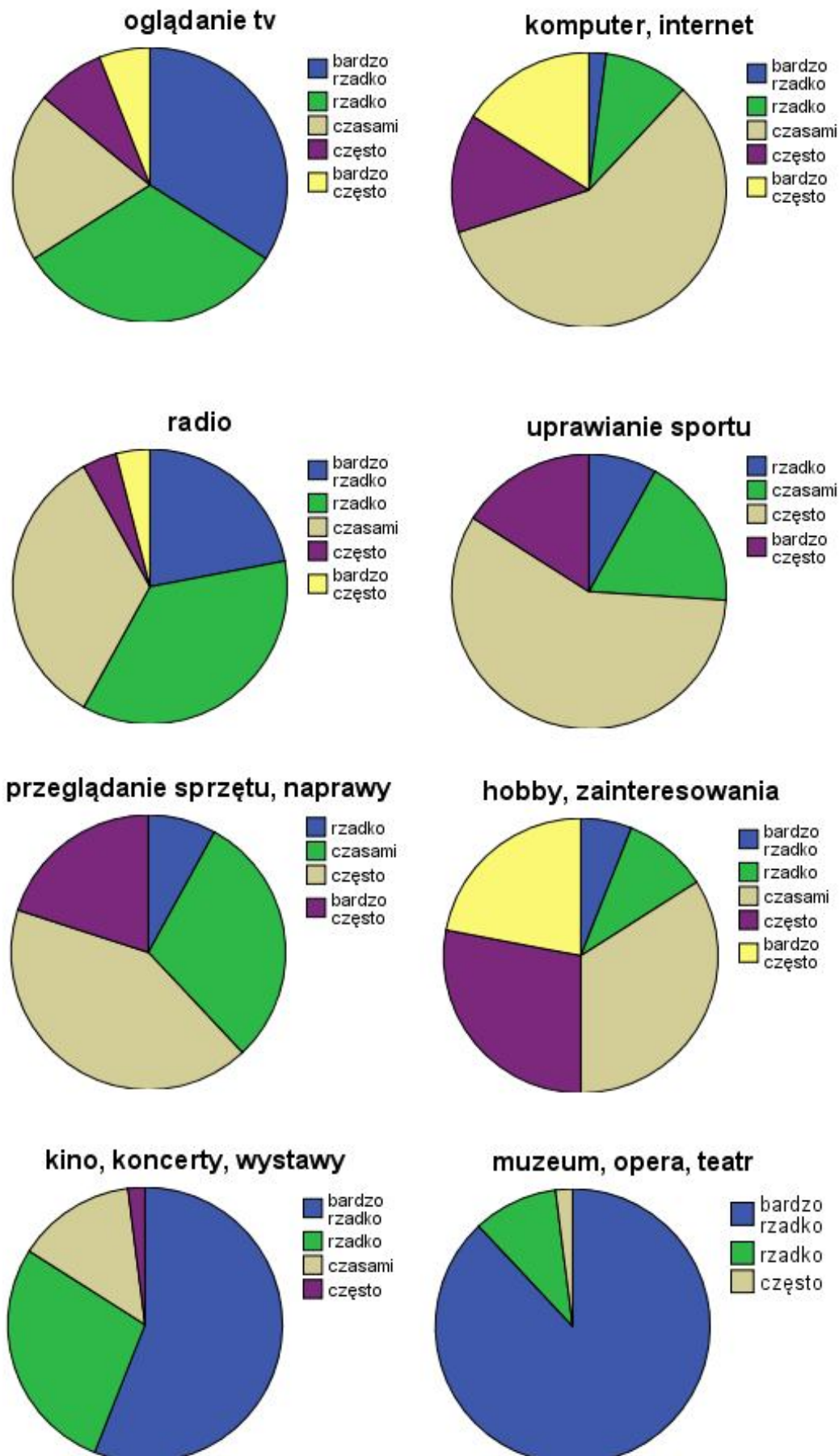

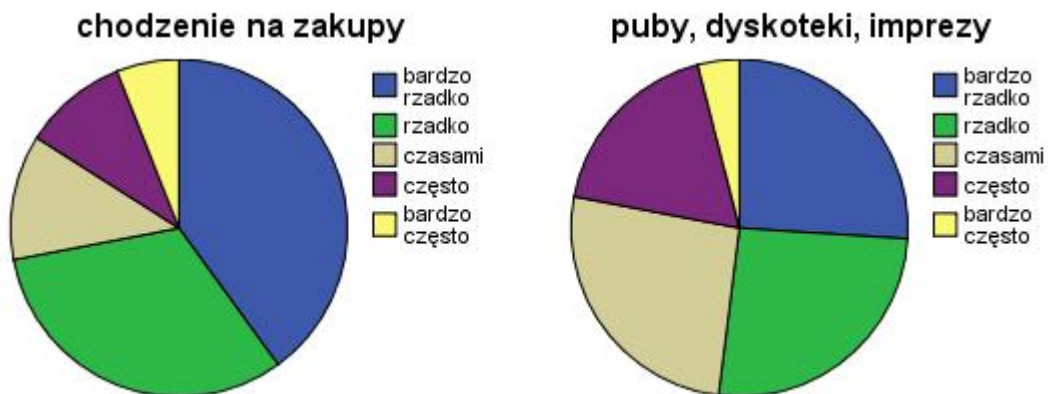
Wykres 4.4.2. Staż w sporcie a postrzeganie ryzyka utraty życia w motocrossie

4.5. Styl życia sportowca ekstremalnego

Wykres 4.5.1. Formy spędzania czasu wolnego przez uprawiających motocross

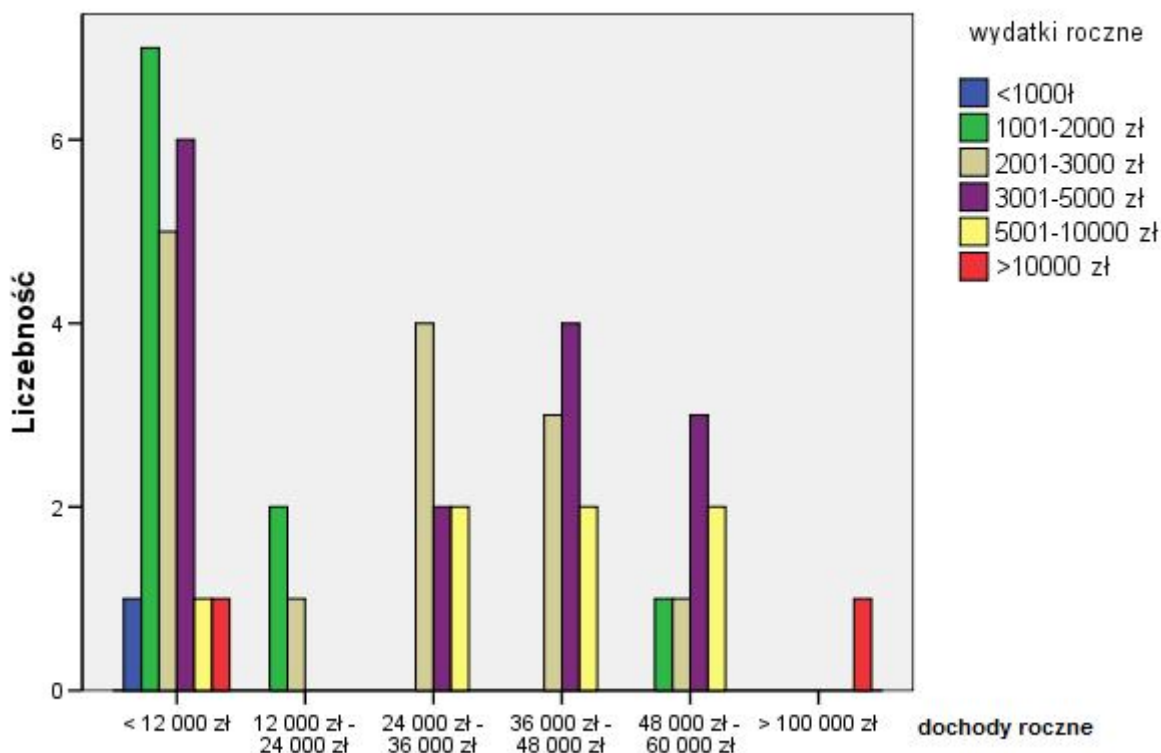

Na podstawie wyłącznie charakterystyki spędzania wolnego czasu sportowców ekstremalnych ciężko jest mówić o jakimś specyficznym stylu życia. Wydaje mi się, że jest to obraz charakterystyczny dla aktywnej młodej osoby, a w szczególności mężczyzny (tacy przeważają w próbie): ulubionym medium jest Internet, uczestnictwo w życiu kultury wyższej: teatr, muzeum czy opera, nawet bardziej popularne kino nie mają szans rywalizować z atrakcyjnością aktywności fizycznej czy innego hobby. Specyfiką motocrossu, jest potrzeba spędzania dużej ilości czasu na przygotowania sprzętu do eksploatacji – widoczne na wykresie. Jednak sam aspekt przygotowań uznaję za niewystarczający by mówić już o osobnym stylu życia.

Zróznicowana i trudna do analizy okazała się struktura wydatków związanych z uprawianiem sportów ekstremalnych.

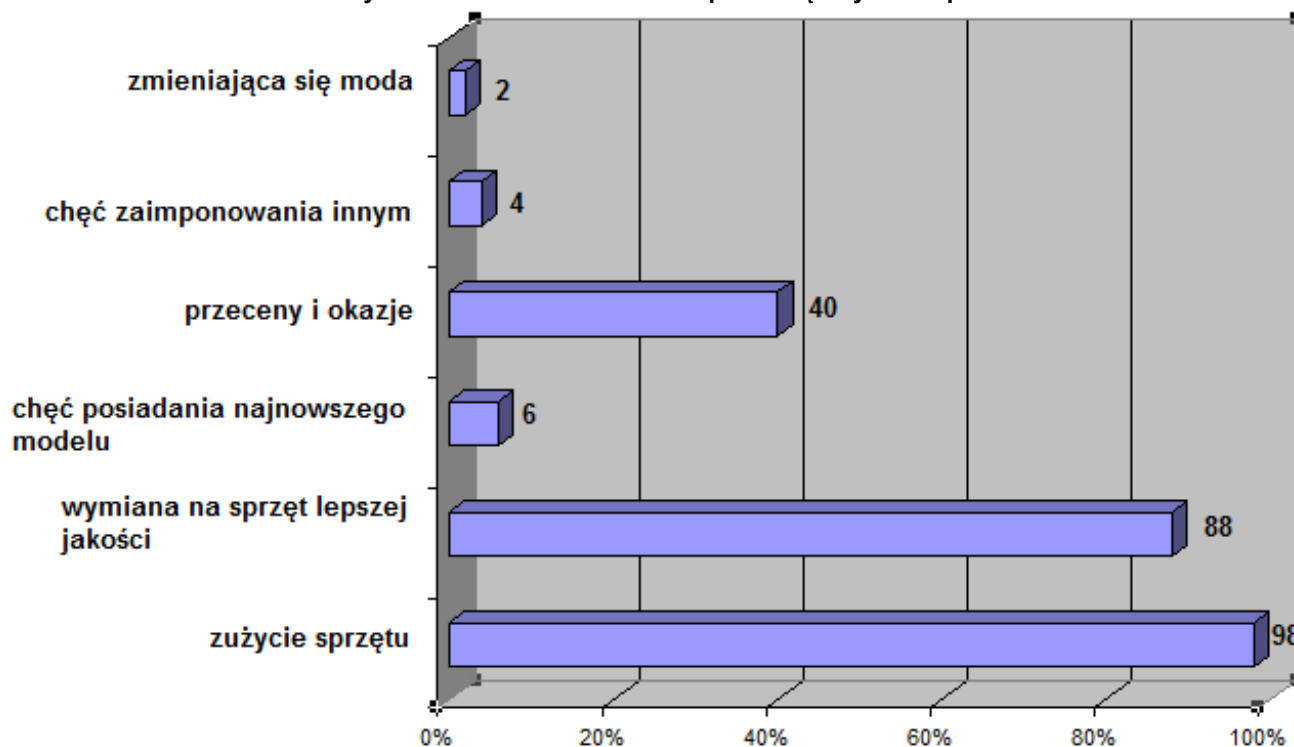
Wykres 4.5.2. Wydatki roczne na sport a całkowity roczny dochód

Nie widać jakiegoś znaczącego związku między dochodem a wydatkami na sport – zwłaszcza w przedziałach dochodu rocznego powyżej 24 000 zł, a więc ten próg finansowy nie jest zbyt wygórowany. Nie zamierzam wysuwać jakichś daleko idących wniosków nie tylko ze względu na niewielką próbę, lecz również fakt, iż znaczną jej część stanowiły osoby utrzymywane przez rodziców, stąd niejednokrotnie ich roczne dochody niemal pokrywały się wydatkami na sport. Nie mniej jednak opierając się również o własne doświadczenie stwierdzam, że uprawianie sportów ekstremalnych nie koniecznie musi wiązać się ogromnymi wydatkami. Natomiast gdy mamy do czynienia z wysokimi kwotami przeznaczonymi na sport w porównaniu do osiąganego rocznego przychodu – możemy śmiało mówić o odmiennym stylu życia.

Do określenia odrębnego stylu życia sportowców ekstremalnych nie przybliży nas również kwestia zachowań konsumenckich:

Wykres 4.5.3. Okoliczności zakupów związanych ze sportem

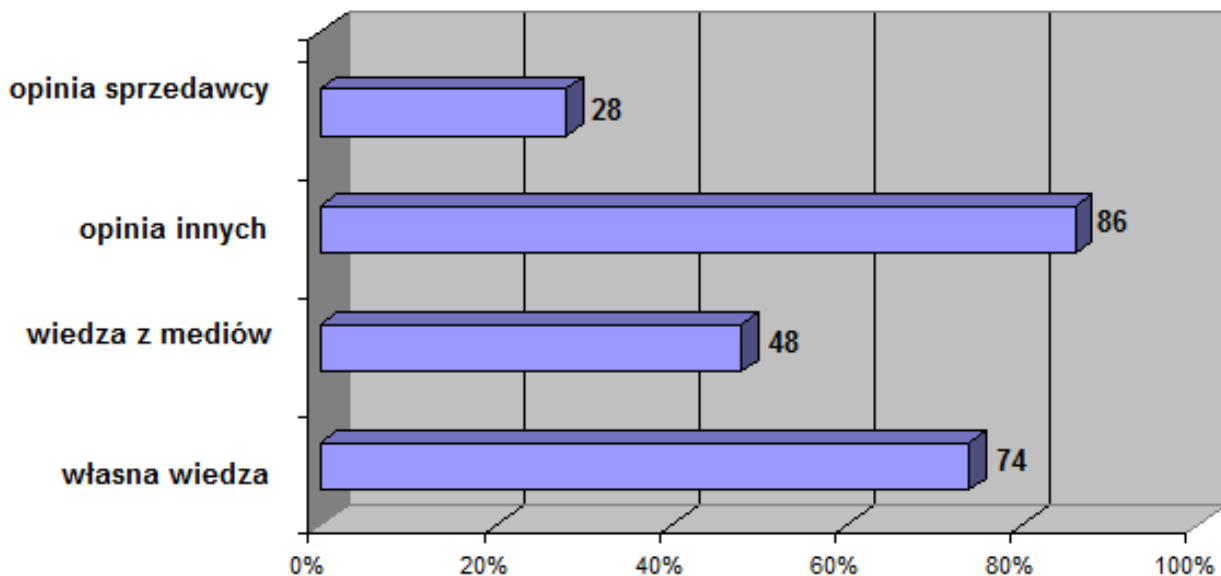
Zachowania te mają bowiem charakter jak najbardziej racjonalny ekonomicznie i pragmatyczny. Z powyższych danych nie można wywnioskować żadnej formy snobizmu, czy nawet manifestowania odrębności swojego stylu życia. Osobiście uważam, że odpowiedzi odnośnie mody, najnowszego modelu czy imponowania innym są mocno niedoszacowane, być może mają zbyt negatywny wydźwięk, gdyż powszechnie nie lubimy być uznawani za „szpanerów”. Możliwe, że pytanie zostało zadane zbyt sugerująco.

Wydaje mi się jednak, że w sportach ekstremalnych a przynajmniej w motocrossie marka, logo i styl mają duże znaczenie – wiodący producenci maszyn silnie utożsamiają się z kolorami: (Yamaha - niebieski, KTM - pomarańczowy, Suzuki-żółty, Husqvarna – biały, Kawasaki – zielony, Honda - czerwony,) aby być łatwo rozpoznawalne w czasie wyścigów. Do tego dostosowują się producenci strojów, ochraniaczy, akcesoriów itp. Motocykle oklejane są logami markami producentów przeróżnych części i akcesoriów związanych ze sportem ekstremalnym.

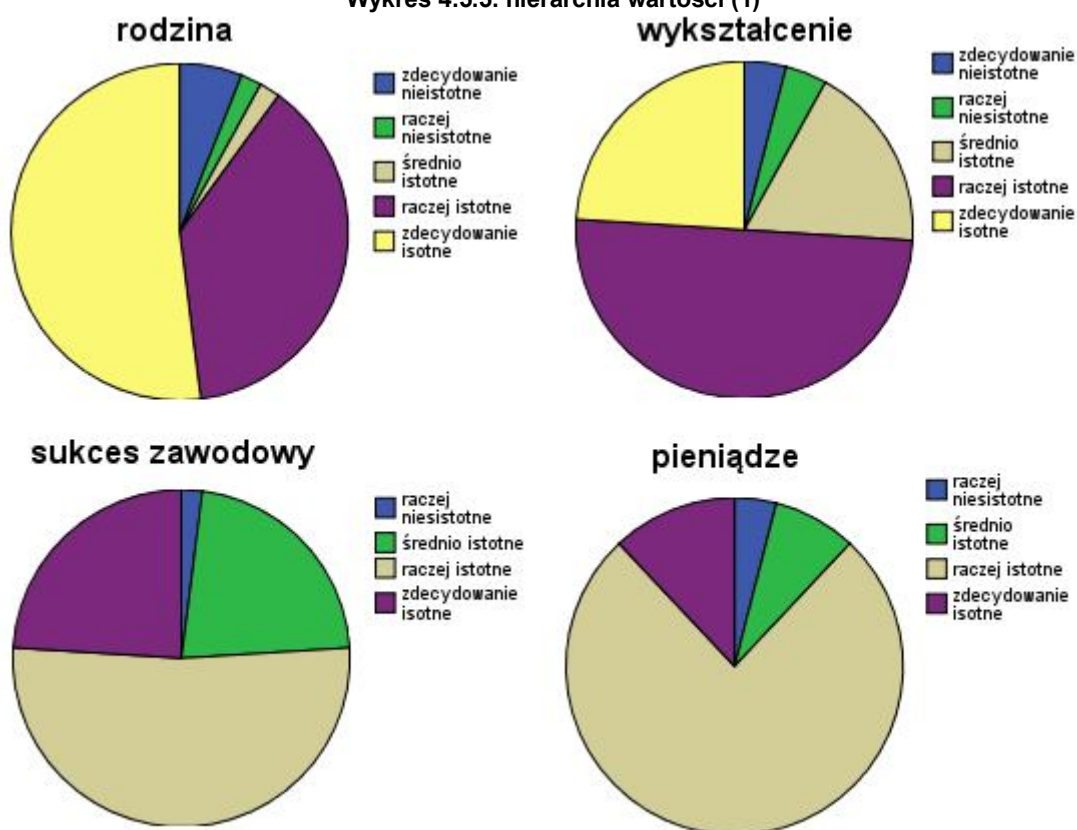
źródło: www.katalog-motocykli.pl, opracowanie własne

Wykres 4.5.4. Czym sugerują się sportowcy podczas zakupów

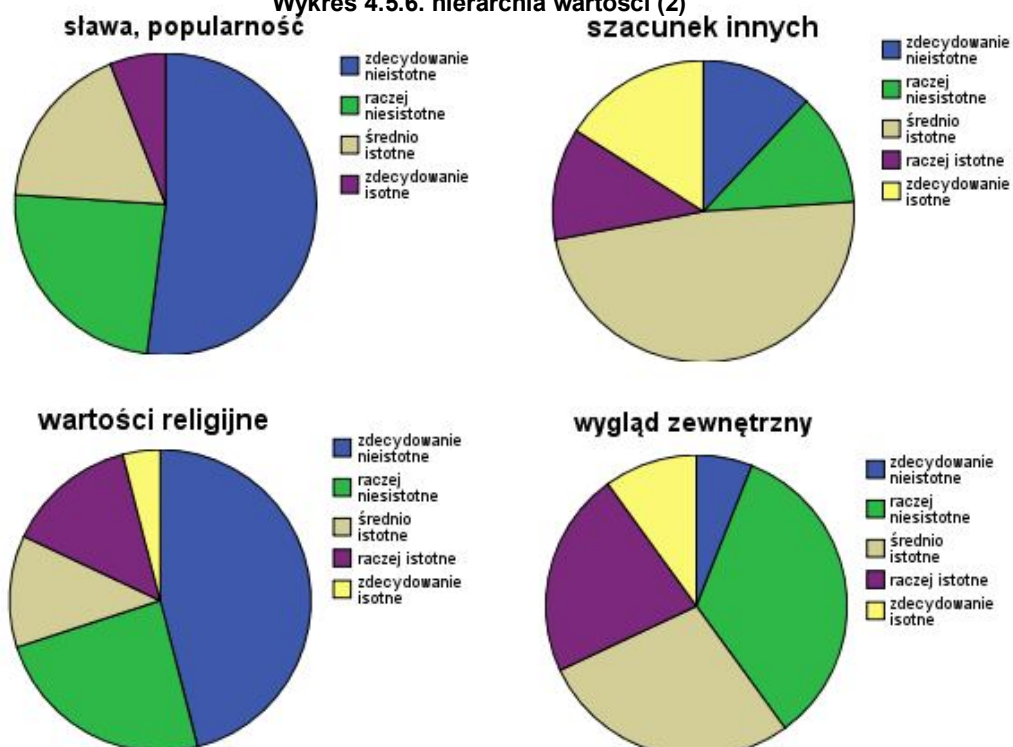
Jak widać na powyższym wykresie sportowcy w znacznej mierze opierają się na własnej wiedzy. Zauważalny jest także związek między długością uprawiania danej dziedziny a zaufaniem do własnej wiedzy. Jako konsumenci częściej sugerują się opinii innych użytkowników niż sprzedawców. Czy jest to jakiś przejaw odrębnego stylu życia? Chyba raczej ogólny trend we współczesnych wzorach konsumpcji. Myślę, że większość konsumentów jest świadoma tego, że sprzedawcy zależy na zrealizowaniu transakcji, dlatego coraz częściej odwołuje się do opinii innych konsumentów/użytkowników dostępnych chociażby w Internecie. Ostatnim wyznacznikiem stylu życia, który uwzględniłem w swojej pracy jest hierarchia wartości.

Wykres 4.5.5. hierarchia wartości (1)

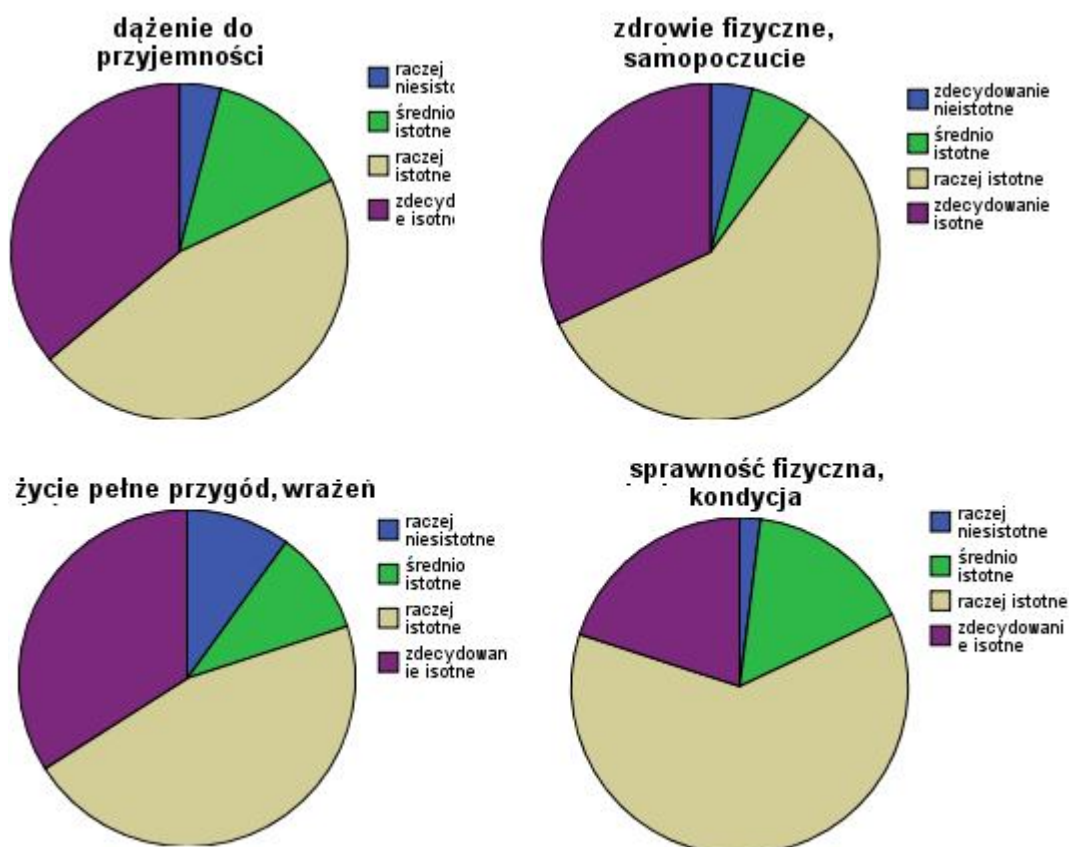
Wydaje mi się, że w powyższych kwestiach sportowcy nie odbiegają zbyt od wartości powszechnie cenionych w społeczeństwie. Czy uprawianie ryzykowne aktywności znajduje się w opozycji wobec rodziny? Czy neguje potrzebę kształcenia, osiągnięcia sukcesu zawodowego czy finansowego? Zdaniem respondentów nie. Ponownie więc nie zauważam żadnych kwestii wskazujących na odmienny styl życia.

Wykres 4.5.6. hierarchia wartości (2)

Sport ekstremalne uprawia się przede wszystkim dla siebie – jak pisał dr Sahaj – sportowiec jest nastawiony przede wszystkim na własne doznania, stąd niewielkie znaczenie sławy i popularności w hierarchii wartości. Opinia innych nie jest jednak zupełnie nieistotna, każdy przecież lubi być zauważony i doceniony, sportowiec ekstremalny, mimo iż podejmuje swoją aktywność często w trudnodostępnym, odludnionym, naturalnym terenie nie jest przecież pustelnikiem i „nic co ludzkie nie jest mu obce”.

Wykres 4.5.7. hierarchia wartości (3)

Oczywiste jest przywiązanie większej wagi wśród sportowców do sprawności fizycznej czy kondycji. Ciekawe jest natomiast wysokie wartościowanie dążenia do przyjemności, życia pełnego wrażeń – potwierdza się zatem obraz „łowcy doznań” o którym pisze dr Sahaj. Ta cecha z całą pewnością może być uznana za wyznacznik stylu życia sportowców ekstremalnych

Podsumowując moje rozważania na temat odrębnego stylu życia uchylam się od kategorycznego stwierdzenia czy taki istnieje, czy też istnieją zaledwie przesłanki, partykularne elementy odróżniające ich od reszty sportowców czy hobbystów. Chciałbym jednak zaznaczyć, iż sporty ekstremalne rozwijają się w dynamicznym tempie, są silnie lansowane w mediach, a to sprawia że wizerunek sportowca ekstremalnego jest zwłaszcza dla młodych bardzo atrakcyjny i z pewnością będą się do niego upodabniać.

Zakończenie

Niniejsza praca miała na celu socjologiczne spojrzenie na tematykę sportów ekstremalnych, mimo niewielkiego zasobu fachowej literatury w tej kwestii. Na podstawie badań przeprowadzonych wśród osób zajmujących się motocrossem wskazałem podstawowe cechy odróżniające sporty ekstremalne od ich tradycyjnych form, zastanawiałem się nad istnieniem i ewentualną charakterystyką stylu życia sportowca ekstremalnego. Ze względu na niereprezentatywną próbę badawczą starałem się nie stawiać kategoriycznych stwierdzeń, a uzyskane wyniki konfrontować z własną wiedzą i obserwacją społeczności motocrossowców. Mimo ograniczeń metodologicznych nie twierdzę iż praca jest poznawczo bezużyteczna, myślę, że może być chociażby inspiracją do dalszych badań nad tym dynamicznym, ciekawym zjawiskiem. Podczas analizowania wyników sam wpadłem na kolejny trop – czy sport ekstremalny może uzależniać? Jeśli tak, to w połączeniu z ryzykiem jakie ze sobą niesie może być bardzo różnie postrzegany przez społeczeństwo: przez samego sportowca jako źródło fantastycznych wrażeń, a przez obserwatora jako zjawisko patologiczne. Warto by dowiedzieć się co o sportach ekstremalnych sądzą osoby, które nigdy się nimi nie zajmowały.

W swojej pracy spróbowałem także podjąć dyskusję z krytyką ze strony profesora Pałuckiego, zagorzałego przeciwnika ekstremalnych aktywności. Osobiście jako entuzjasta sportów ekstremalnych mam nadzieję, że idea ucieczki od profesjonalizacji i komercjalizacji sportu zawodowego, ekstremalna aktywność pozostanie nadal przestrzenią niezwykłych przeżyć, ucieczki od banalnej popkultury, uprawianą spontanicznie, dla własnej przyjemności, do której dostęp wyznaczają przede wszystkim chęci, ambicja i samozaparcie a stan portfela pełni drugorzędną rolę.

Bibliografia:

- Babbie E., 2003, *Badania społeczne w praktyce*, Wyd. PWN, Warszawa
- Beck U., 2002, *Spoleczeństwo ryzyka W drodze do innej nowoczesności*, Scholar, Warszawa
- Becker H.S., 2009, *Outsiderzy studia z socjologii dewiacji*, Wyd. PWN Warszawa
- „Dziennik Toruński Nowości” 14.07. 2009
- Giddens, A. 2004, *Socjologia*, PWN Warszawa
- Grabowski H., 1994, *Teoria wychowania fizycznego* AWF Kraków
- Główny Urząd Statystyczny, 2008, *Uczestnictwo Polaków w sporcie i rekreacji ruchowej*. http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbr/gus/PUBL_kts_Uczestnictwo_pol_w_sporcie_w_2008r.pdf
- Heinemann K., 1989, *Wprowadzenie do socjologii sportu*, Centralny Ośrodek Metodyczny Studiów Nauk Politycznych, Warszawa
- Kocowski T., 1982, *Potrzeby człowieka koncepcja systemowa*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław
- Kołakowski L., 2000, *Kultura i fetysze. Eseje*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa
- Krajewski M., *Konsumpcja i współczesność. O pewnej perspektywie rozumienia świata społecznego*, „Kultura i Społeczeństwo” 1997, nr 3
- Krawczyk Z., *Kultura fizyczna*, 1997, *Encyklopedia kultury polskiej XXw. Kultura fizyczna. Sport*, Instytut Kultury, Warszawa
- „Motocykl”, nr 4/2011,
- Pertyński W., „Jeszcze raz o tzw. sportach ekstremalnych”, *Sport Wyczynowy* 2006 nr 3-4
- Sahaj T., „Homo transgressivus, czyli o sportach ekstremalnych”, *Sport Wyczynowy* 2005 nr 11-12,
- Szczepański, 1977, J. *Badania nad wzorami konsumpcji*, PAN, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk
- Siciński A., 1976, *Styl życia. Koncepcje, propozycje*, Wyd. PWN, Warszawa
- Siciński A., 1977, *Problemy przemian stylu życia w Polsce*, [w]: Szczepański J.(red.), *Badania nad wzorami konsumpcji*, Ossolineum, Wrocław
- Winiarski R., 1995, *Aktywność sportowa młodzieży: geneza, struktura, uwarunkowania*, AWF Kraków
- Wnuk-Lipiński E., 1972, *Praca a wypoczynek w budżecie czasu wolnego*, Wrocław, Warszawa, Kraków
- Wnuk- Lipiński E., 1981, *Budżet - struktura społeczna - polityka społeczna*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Warszawa

Netografia:

www.4risk.net
www.buildering.org
www.canberraspeleos.co.au
www.extremesportstrader.co.uk
www.ekstremalne.pl
www.extreme-sports.pl
www.flfanatic.co.uk
www.freewebs.com
www.inlineskates.us
www.kitesurfing.pl
www.lotniczapolska.pl
www.maxadrenalina.com
www.nurkuj.org
www.onthesnow.com
www.paragliding.org
www.redbullairrace.com
www.redbullxfighters.com
www.skijumping.pl
www.socjologia.pl
www.skydive-virginia.us
www.skydiveworld.com
www.stat.gov.pl
www.static.co.uk
www.surftravel.pl
www.ścigacz.pl
www.xtremesport.pl
www.zeglarswo.pl

Aneks 1.

Kwestionariusz badań

Nazywam się Karol Suchy, jestem studentem trzeciego roku socjologii Uniwersytetu Wrocławskiego. W ramach pracy dyplomowej prowadzę badania wśród zawodników i amatorów motocrossu na temat sportów ekstremalnych. Proszę o szczerą, pełną odpowiedź, jednocześnie zapewniam o poufności badania. Wyniki zostaną wykorzystane wyłącznie do zbiorczych analiz statystycznych.

1. Proszę określić swoje ogólne zainteresowanie sportem:

brak zainteresowania	1	2	3	4	5	bardzo silne zainteresowanie
----------------------	---	---	---	---	---	------------------------------

2. Jak często uprawia Pan/Pani sport?

a) Codziennie
b) 4-5 razy w tygodniu
c) 2-3 razy w tygodniu
d) 1 raz w tygodniu
e) Rzadziej

3. Jaka dyscyplinę uprawia Pan/Pani najczęściej

.....

4. Od jakiego czasu uprawia Pan/Pani dyscyplinę podaną w poprzednim pytaniu dyscyplinę?

a) mniej niż 1 rok
b) 1-2 lata
c) 3-5 lat
d) powyżej niż 5 lat

5. Proszę określić swój poziom umiejętności w danej dyscyplinie

a) początkujący
b) średnio-zaawansowany
c) zaawansowany
d) profesjonalista

6. Czy stosuje Pan/Pani jakiś trening (kondycyjny, siłowy, techniczny)?

a) Tak
b) Nie

7. Czy jest Pan/Pani członkiem organizacji sportowej zrzeszającej osoby uprawiające daną dyscyplinę? Jeśli tak, proszę podać jej nazwę.

a) Tak
b) Nie

8. Wśród podanych cech proszę wskazać te, które Pana/Pani zdaniem charakteryzują sporty ekstremalne.

- a) wysoki stopień ryzyka utraty zdrowia
- b) wysoki stopień utraty życia
- c) silne emocje, przeżycia
- d) rywalizacja z samym sobą, ze swoimi ograniczeniami, strachem
- e) rywalizacja z innymi
- f) ponadprzeciętne umiejętności
- g) częsty, intensywny trening
- h) aktywność w niebezpiecznych warunkach, środowisku naturalnym
- i) konieczność posiadania specjalistycznego sprzętu
- j) widowiskowość

9. Jaki jest według Pana/Pani poziom ryzyka w sportach ekstremalnych?

a) Ryzyko urazu, utraty zdrowia:

Bardzo niski stopień 1 2 3 4 5 bardzo wysoki stopień

b) Ryzyko śmierci:

Bardzo niski stopień 1 2 3 4 5 bardzo wysoki stopień

10. Jaki jest według Pana/Pani poziom ryzyka w motocrossie?

a) Ryzyko urazu, utraty zdrowia:

Bardzo niski stopień 1 2 3 4 5 bardzo wysoki stopień

b) Ryzyko śmierci:

Bardzo niski stopień 1 2 3 4 5 bardzo wysoki stopień

11. Czy stosuje Pan/i dodatkowe (poza kaskiem) zabezpieczenia – zbroje, buzzery, nakolanniki, specjalne obuwie?

- a) Tak
- b) Nie

12. W jakim stopniu ryzyko urazu związane jest z terenem, w którym uprawia się motocross?

Brak związku 1 2 3 4 5 bardzo silny związek

13. Jakie emocje towarzyszą Panu/Pani podczas uprawiania sportów ekstremalnych:

- a) Strach
- b) Poczucie wolności, braku ograniczeń
- c) Samospełnienie
- d) Satysfakcja
- e) Przyjemność
- f) Inne – jakie?.....
-
-
- g) Trudno opisać

14. Z jakich powodów uprawia Pan/Pani sporty ekstremalne?

a) dbałość o zdrowie
b) spotkania z innymi ludźmi
c) poprawienie figury, dbałość o wygląd
d) przyjemności płynące z ruchu ciała
e) obcowanie z naturą, przyrodą
f) odprężenie po pracy zawodowej
g) poprawa sprawności fizycznej
h) źródło nowych wrażeń
i) aktualna moda
j) rywalizacja w sprawności z innymi
k) oderwanie się od zajęć domowych
l) jako zalecenie lekarza
m) źródło dochodów
n) inny powody, jakie?.....
.....
.....
.....
.....

15. Z udzielonych przez Pana/Panią odpowiedzi w poprzednim pytaniu proszę wskazać 2 najważniejsze powody. (wpisując odpowiednie litery)

1.
2.

16. Jak Pan/Pani spędza swój wolny czas. Proszę określić częstotliwość wykonywania podanych czynności:

a) Oglądanie telewizji <i>bardzo rzadko</i>	1	2	3	4	5	<i>bardzo często</i>
b) Słuchanie radia <i>bardzo rzadko</i>	1	2	3	4	5	<i>bardzo często</i>
c) Spędzanie czasu przy komputerze, internecie <i>bardzo rzadko</i>	1	2	3	4	5	<i>bardzo często</i>
d) Uprawianie sportów <i>bardzo rzadko</i>	1	2	3	4	5	<i>bardzo często</i>
e) Czynności związane z uprawianiem danej dyscypliny (przeгляд sprzętu, planowanie wyjazdów, treningów itp.) <i>bardzo rzadko</i>	1	2	3	4	5	<i>bardzo często</i>
f) Czas poświęcony na hobby, zainteresowania <i>bardzo rzadko</i>	1	2	3	4	5	<i>bardzo często</i>
g) Wyjścia do kina, na koncerty, wystawy						

<i>bardzo rzadko</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>bardzo często</i>
h) Wyjścia do muzeów, opery, teatru						
<i>bardzo rzadko</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>bardzo często</i>
i) Chodzenie na zakupy						
<i>bardzo rzadko</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>bardzo często</i>
j) Wyjścia do pubów, na dyskoteki, imprezy						
<i>bardzo rzadko</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>bardzo często</i>
k) Inne, jakie?.....						
<i>bardzo rzadko</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>bardzo często</i>

17. Jaką kwotę przeznaczają Pan/ Pani na wydatki związane ze sportem?

- a) miesięcznie.....
- b) rocznie.....

18. W jakich okolicznościach dokonuje Pan/Pani zakupów związanych ze sportem?

- a) Zużycie sprzętu
- b) Wymiana na sprzęt lepszej jakości
- c) Chęć posiadania najnowszego sprzętu
- d) Z powodu przecen i okazji
- e) Chęć zaimponowania innym
- f) Zmieniająca się moda
- g) inne, jakie.....

19. Czym kieruje się Pan/Pani przy dokonywaniu zakupów związanych ze sportem?

- a) własna wiedza na temat produktu
- b) wiedza z literatury, mediów
- c) opinia innych
- d) opinia i rady sprzedawcy
- e) korzystna/promocyjna cena
- f) moda
- g) inne, jakie?
-

20. W swoich działaniach ludzie kierują się różnymi wartościami. Proszę określić, jak ważne są dla Pana/Pani wymienione wartości:

- a) Rodzina
- zdecydowanie nieistotne* *1* *2* *3* *4* *5* *bardzo istotne*
- b) Zdrowie fizyczne i samopoczucie

<i>zdecydowanie nieistotne</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>bardzo istotne</i>
c) Sukces zawodowy <i>zdecydowanie nieistotne</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>bardzo istotne</i>
d) Pieniądze, dobrobyt finansowy <i>zdecydowanie nieistotne</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>bardzo istotne</i>
e) Sława, popularność <i>zdecydowanie nieistotne</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>bardzo istotne</i>
f) Wartości religijne <i>zdecydowanie nieistotne</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>bardzo istotne</i>
g) Szacunek innych <i>zdecydowanie nieistotne</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>bardzo istotne</i>
h) Sprawność fizyczna, kondycja <i>zdecydowanie nieistotne</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>bardzo istotne</i>
i) Wygląd zewnętrzny <i>zdecydowanie nieistotne</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>bardzo istotne</i>
j) Dążenie do przyjemności <i>zdecydowanie nieistotne</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>bardzo istotne</i>
k) Życie pełne wrażeń, przygód, doznań <i>zdecydowanie nieistotne</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>bardzo istotne</i>
l) Wykształcenie <i>zdecydowanie nieistotne</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>bardzo istotne</i>

21. Proszę podać rok urodzenia 19.....

22. Płeć:

☐ Mężczyzna ☐ Kobieta
--

23. Stan cywilny:

☐ kawaler / panna ☐ żonaty / zamężna ☐ wdowiec / wdowa ☐ rozwiedziony / rozwiedziona

24. Ma Pan/Pani dzieci? (jeśli tak, proszę podać ile)

☐ Nie ☐ Tak,

25. Wykształcenie

- podstawowe
- gimnazjalne
- zasadnicze
- średnie
- wyższe

26. Miejsce zamieszkania

- wieś
- miasto do 10 tys.
- miasto 10 – 20 tys.
- miasto 20-100 tys.
- miasto 100-500 tys.
- miasto > 500 tys.

27. Jaki typ osobowości jest Panu/Pani najbliższy?

- a) Melancholik (*refleksyjność, powściągliwość, nieśmiałość*)
- b) Flegmatyk (*powaga, ostrożność, bierność*)
- c) Choleryk (*impulsywność, aktywność, drażliwość*)
- d) Sangwinik (*towarzyskość, otwartość, beztroška*)
- e) trudno powiedzieć

23. Całkowite dochody w skali roku. Proszę wskazać odpowiedni przedział:

- < 12 000
- 12 000 – 24 000
- 24 000 – 36 000
- 36 000 – 48 000
- 48 000 – 60 000
- 60 000 – 100 000
- 100 000

24. Proszę określić w jakim stopniu jest Pan/Pani zadowolony/na z Pana/Pani obecnej sytuacji finansowej.

<i>zdecydowanie</i>						<i>zdecydowanie</i>
<i>niezadowolony/niezadowolona</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>zadowolony/zadowolona</i>

Dziękuję za wypełnienie ankiety. Życzę wielu wrażeń i sukcesów w terenie i na torze.

Aneks 2.

Spis tabel, rysunków i wykresów

TABELA 2.1 KLASYFIKACJA SPORTÓW EKSTREMALNYCH.....	16
TABELA 3.5. ZMIENNE I WSKAŹNIKI.....	29
TABELA 4.2.1. PŁEĆ A OGÓLNY POZIOM ZAINTERESOWANIA SPORTEM.....	35
TABELA 4.2.2. PŁEĆ A POZIOM UMIEJĘTNOŚCI W DYSCYPLINIE.....	36
TABELA 4.2.4. PŁEĆ A STOSOWANIE TRENINGU	36
TABELA 4.2.5. PŁEĆ A PRZYNALEŻNOŚĆ DO KLUBU/ZRZESZENIA.....	36
TABELA 4.2.6. PŁEĆ A CZĘSTOTLIWOŚĆ UPRAWIANIA SPORTU	37
TABELA 4.2.7. WYKSZTAŁCENIE A CZĘSTOTLIWOŚĆ UPRAWIANIA SPORTU.....	37
TABELA 4.2.8. WIEK A POZIOM UMIEJĘTNOŚCI W DYSCYPLINIE.....	37
TABELA 4.3.1A. POZIOM RYZYKA UTRATY ZDROWIA.....	38
TABELA 4.3.1B. POZIOM RYZYKA UTRATY ŻYCIA.....	38
TABELA 4.3.2. STOSOWANIE DODATKOWYCH ZABEZPIECZEŃ A RYZYKO UTRATY ZDROWIA.....	38
TABELA 4.3.3A. TYP OSOBOWOŚCI A ODCZUWANIE STRACHU TOWARZYSZĄCE UPRAWIANIU MOTOCROSSU.....	40
TABELA 4.3.3B. TYP OSOBOWOŚCI A ODCZUWANIE SATYSFAKCJI TOWARZYSZĄCE UPRAWIANIU MOTOCROSSU ...	40
TABELA 4.3.3C. TYP OSOBOWOŚCI A ODCZUWANIE PRZYJEMNOŚCI TOWARZYSZĄCE UPRAWIANIU MOTOCROSSU	41
TABELA 4.4.1. STAŻ (DOŚWIADCZENIE) A POSTRZEGANIE RYZYKA W MOTOCROSSIE	42
RYСУNEK 1.2. PODZIAŁ SPORTU.....	6
RYСУNEK 1.9. PIRAMIDA POTRZEB A. MASŁOWA.....	12
WYKRES 1.6. MOTYWY UCZESTNICTWA POLAKÓW W SPORCIE I REKREACJI FIZYCZNEJ	8
WYKRES 4.1.1. STRUKTURA PŁCI	16
WYKRES 4.1.2. STRUKTURA WIEKOWA	33
WYKRES 4.1.3. STRUKTURA WYKSZTAŁCENIA	33
WYKRES 4.1.4. STRUKTURA MIEJSC ZAMIESZKANIA	33
WYKRES 4.1.5. STAN CYWILNY.....	33
WYKRES 4.1.6. POSIADANIE DZIECI.....	34
WYKRES 4.1.7. DOCHODY CAŁKOWITE I ZADOWOLENIE Z DOCHODÓW	34
WYKRES 4.3.1. ZWIĄZEK RYZYKA Z TERENEM UPRAWIANIA MOTOCROSSU.....	39
WYKRES 4.3.4. CECHY SPORTÓW EKSTREMALNYCH.....	39
WYKRES 4.3.5. EMOCJE TOWARZYSZĄCE UPRAWIANIU SPORTÓW EKSTREMALNYCH	40
WYKRES 4.3.6. MOTYWY UPRAWIANIA SPORTÓW EKSTREMALNYCH	41
WYKRES 4.4.1. STAŻ W SPORCIE A POSTRZEGANIE RYZYKA UTRATY ZDROWIA W MOTOCROSSIE	43
WYKRES 4.4.2. STAŻ W SPORCIE A POSTRZEGANIE RYZYKA UTRATY ŻYCIA W MOTOCROSSIE	43
WYKRES 4.5.1. FORMY SPĘDZANIA CZASU WOLNEGO PRZEZ UPRAWIAJĄCYCH MOTOCROSS.....	44
WYKRES 4.5.2. WYDATKI ROCZNE NA SPORT A CAŁKOWITY ROCZNY DOCHÓD	45
WYKRES 4.5.3. OKOLICZNOŚCI ZAKUPÓW ZWIĄZANYCH ZE SPORTEM.....	46
WYKRES 4.5.4. CZYM SUGERUJĄ SIĘ SPORTOWCY PODCZAS ZAKUPÓW	47
WYKRES 4.5.5. HIERARCHIA WARTOŚCI (1).....	48
WYKRES 4.5.6. HIERARCHIA WARTOŚCI (2).....	48
WYKRES 4.5.7. HIERARCHIA WARTOŚCI (3).....	49